

IZVESTJA

Muzejskega društva za Kranjsko.

Letnik V.

1895.

Sešitek 3.

Grobni spomeniki v Stičini.

Popisal Konrad Črnologar.

(Konec.)

VIII. Plošča opata *Raumbschiessel-na*, vzdana poleg prejšnjega spomenika, je iz sivega apnenka, 1·70 m visoka in 0·95 široka. Po sredi je palica z mitro, na vsaki strani po jeden spodaj ostro zakrožen ščit, desni z grbom samostana. Ptič z ovratnikom stoji na levo obrnjen na ozidju iz rezanega kamna s strelnimi linami. Na levo je grb barona Raumb-schiesslna s štirimi polji, v I. in IV. po tri skledе z žlico, v II. in III. kronana čelada z nojevimi peresi. Spodaj je sledeči napis z velikimi latinskimi črkami, deljen s palico v dva dela.

Napis VIII.

VIATOR STA
DVM
VIGILANTISSIM
DE RAMB
VIGILAVIT HIC CÆ
MILES, ABBAS, DEPV
AT SENIO ET QVAR
SCVTA ET SCVTEL
ET OCCVBVIT LABA
IN SONO TVBÆ

ET VIGILA
TRANSIS
M̄V D · LVDOVIC̄V
SCHISSL
SARIS · ORD: PATRIÆ
TATORVM PRÆSES
TANA TREMVIVS
LAS EVERTIT
CI, 5. DECEM. 1687.
EVIGILATVRVS.

IX. Prej navedeni trije spomeniki so vzdani z zahodno steno prečne ladije. V severni steni poleg vrat pa so trije spomeniki. Prvi od zahodne strani je oni opata *Antona* barona

Gallenfelsa; visok je 2·15 m, širok pa 1·08 m. Napisna plošča je iz črnega marmorja. Latinske velike črke niso vse jednake velikosti. Plošča je od strani in spodaj obdana z neokusnim prtom iz sivorudečkasto pisanega marmorja, na vrhu pa sta med dvema S podobnima ornamentoma združena grba z baroknimi, neheraldičnimi ščiti. Pokrita sta z mitro, skozi katero je vtaknjena palica, vse iz kararskega marmorja. V desnem ščitu je stiški ptič vrhu ozidja, v desnem pa je vrhu hriba trikot s skalo, ob katerem plezata dva jednoroga. Delo ni estetično, dasi je tehnično dobro izvedeno. Napis ima 19 vrst in se glasi:

Napis IX.

HIC

IACET ALTERA SUI PARTE

QUI INTEGRATA SUI MEMORIA ÆTERNUM STAT
ANTONIUS ABBAS EX L: B: DE GALLENFELS

RELIGIONE. FORTITVDINE. PRUDENTIA

PAR MAIORIBUS,

PROLIXITA'E GUBERNII, AC MA/SUETUDINĒ

FACILE SUPERIOR

DEPUTATORUM BIS PRÆSES

CELEBRI AD AULAM CÆSARIS COMMISSIONE
VERUS PATRIÆ EGENORUM, SUORUM, PATER

HUIC LECTOR

PRECARE ÆTERNUM BENE

QUI NULLIUNQUAM VOLUIT MALE

DONEC NON TAM OBIRE TERRIS

QUAM ADIRET COELOS

PLACIDE UT VIXIT EXINCTUS

DIE XII: APRILIS ANNO DOMINI MDCCXIX

ÆTATIS SUÆ LXV · GUBERNII XXXII.

X. Na drugi strani vrat sta dva spomenika. Prvi je od opata *Maksimilijana Mottoch-a*, iz črnega marmorja, 1·65 m visok, 0·82 m širok. Plošča je obrobljena s četrtžlebom. V spodnjem delu je barokna eliptična kartuša z napisom iz

velikih latinskih črk, deloma zelò poškodovanim. Nad napisom v sredi sta dva rokoko-ščita, nad grboma je mitra s palico. Grba imata eliptično polje, v desnem je stiški ptič vrhu kreneliranega ozidja, v levem pa je v plamenečih žarkih Marijino ime MRA, spodaj vodoravno dve roži. Napis slòve:

Napis X.

HAC IN FOSSA IACENT OSSA
 Rm̃i: D. MAXIMILIANI
 QVEM ABBATEM SITTICENSEM
 MILLE LVGEBVNT ANNI
 HANC QVAM VIXIT ESSE DIXIT
 VITAM SINPLICIANI
 VIGIL REXIT ET EVEXIT
 CLAVSTRVM XLII PRESVL
 NVNC QVIESCAT ET CLARESCAT
 VITÆ MORTALIS EXVL
 ANNO 1680 MENSE IAN · DIE.

XI. Precej zraven je vzdana nagrobna plošča opata *Janeza Weinzerla* iz rudečega marmorja, 1·70 m visoka in 0·90 m široka. Delo je izvrstno izvedeno in jako okusno. Spodaj je napis v 0·74 m visoki in 0·67 m široki kartuši, ob robu okrašeni s stilizovanim listovjem. V gorenji polovici je opatov grb. Polukrožno završen ščit je deljen v štiri polja in srčni ščit. V poslednjem je na levo obrnjena papiga z ovratnikom, stoječa na zidovju iz kvadrov vrhu trojnega griča. V grbu samem je v desnem zgoraj in levem spodaj na desno hodeč dvorepi heraldični lev, v ostalih dveh pa iz trojnega hriba rastoč mladenič v kuti, na glavi ima kapo s trojnimi peresi levico ima ob boku, v desnici pa drži navzgor na levo obrnjen srp. Na ščitu je kot okrasek na desni mitra s palico in sudarijem, na levi odprta mrežasta čelada, pokrita s krono, iz katere raste oni mladenič med rogovoma.

Napis je iz velikih latinskih črk.

Napis XI.

SVME : TERRA : QVOD : TVVM : EST
CADAVER PVTRIDVM.
ADMODVM REVERENDI DOMINI FRATRIS
IOANNIS WEINZERLE SITTICENSIVM
COENOBIARCHÆ QVADRAGESIMI PRIMI
SAC : CÆS : MAIES : CONSIL : REXIT A¹⁵ 16
MENS : 7. OBYT $\bar{A}^o$ · M · DC · LX : QVO :
VSQVE RESVRGAT VIATOR PRO EO ORET.
MEMOR STADY
VIVENS SIBI POSVIT.

XII. V kapeli sv. Alojzija sta dva spomenika. Na tleh leži kot rakveni pokrov priprosta 1·06 *m* dolga in 0·82 *m* široka plošča iz rudečega kamna, kot pravi napis opata *Reinprechta*, umrlega 13. januarja 1626. Tega napisa ni videl Milkowicz. Slóve tako:

Napis XII.

HOC SVB TVMVLO REQVIESCIT
^{VS}
R^{SS} IN XP̄O P̄R AC D : D : IACOBVS
HVIVS LOCI ABBAS · S · CÆS : MAIEST :
CONSIL : QVI VIGINTI TRIB · ANNIS ·
HVIC MÖSTRO FÆLICITER · PRAEFVIT
TANDEM IN DÑO OBDORMI
VIT 13 · IANVARY A : 1626.

XIII. V steno na listni strani je vzdian spomenik predzadnjega opata *Viljema Kovačiča*, umrlega 12. maja 1764. Narejen je iz raznobarvenega marmorja, sicer dragoceno, a skrajno barokno, dasi tehnično dobro delo, gledé oblik pa nedosežno zverženo. Ni ga boljega vzgleda o propadu umetnosti v preteklem stoletju. Spomenik je 2·50 *m* visok, 1·35 *m* širok; podstavek je 0·85 *m*, plošča 1·0 *m* in nastavek 0·65 *m*

visok. Podstavek je iz sivkasto-rudeče pisanega marmorja z dvema rizalitoma, na katerih je po jedna že poškodovana vaza iz belega marmorja, v sredi pa na rumeni blazini mrtvaška glava, vrhu nje peščena ura, na desni pedum in na levi mitra, vse iz kararskega marmorja. Nad stojalom je napisna plošča iz črnega kamena. Napis ima 11 vrst z velikimi latinskimi črkami. Vrh in strani plošče pokriva jako neokusna in vihrasta draperija iz rudeče-sivo pisanega marmorja z mašnjami in čopi. V gornjem delu sta združena grba samostana in opata v baroknih ščitih in v eliptičnih poljih. Vrh ščitov je z mitro pokrita angeljska glavica, kakoršno je rabil ta opat v pečatih. V desnem ščitu je na levo obrnjen ptič nad zidom s 3 «cinki», v levem opatovem pa na desno skakajoč jednorog. Ta grba in nakrasek so iz kararskega marmorja.

Napis z velikimi latinskimi črkami se glasi:

Napis XIII.

R̄M̄O AC PERILLUSTRI D. D.
GUILLELMO KOVATSCHITSCH
PRÆSVLI EXIMIO
QUI COLLAPSAM MOÑRII REM
QUASI PENITÛS RESTITUIT
IN GRATI ANIMI SIGNUM
POSUIT
SUCCESSOR ET CONVENTUS.
VIXIT ANNIS LXXI.
REXIT XXX.
OBIIT XII MAJI MDCCLXIV.

Pod pevskim korom je rakev, ki nosi na pokrovni plošči napis:

F · X · T · A · S
1768.

kar znači, da je to kripto ali vsaj pokrov narediti dal poslednji opat Franc Ksaverij Taufferer, opat stiški, l. 1768.

S tem je končan opis vseh še ohranjenih nagrobnih kamnov v stiški cerkvi. Spomenika opatov *Laurencija Rainerja* in *Rupertia Eckarta*, katerih omenja Puzel in za njim «*Illyr. Blatt*», sta prešla. Radi popolnosti spisa ju tu navajam. Prvi se je glasil: «*Viator et Fama colloquuntur. || Dic Dea, an hoc Laurens Abbas sub pulvere vere || Carna, cui similem vix plaga sperat, erat. || Quis sonus, hic bene gesta viri, quae fuggeris aeris, || Fama que magnanimis praemia nota, nota. || Factus is es meritis, igitur tam Nobilis illis, || Non ergo famam mors cita fallet, alet. || In cineres versus decor est, nisi corporis oris, || Spiritus astra super nunc habitabit, abit; || Virtutum fama post funere vivitur, itur; || Cetera sunt hominum, nil nisi fumus, sumus.*» Ob kraju je bil še napis, na desni «*Viator*», na levi: «*Fama*». — Ker je ta opat posebno rad delal verze, si je bržkone ta napis zložil že v življenju.

Napis na spomeniku opata Rupertia pa slôve: «*Responde viator || Quis est homo, qui vivit et non morietur? hanc || Rssmus Abbas Rupertus mortem est expertus an- || no Dni. 1644.*

Janez Debevec.

Donesek zgodovini slov. slovstva.

Spisal I. Vrhovnik.

(Konec.)

Spisi Janeza Debevca nosijo znak prehodne dobe med o. Markom Pohljnom in Kopitarjem. Dasi ne stoji v prvi vrsti tedanjih slovstvenikov, vendar se je vrlo trudil za razvoj slovenskega jezika in slovstva. Bil je zvest pomočnik Japlju, Vodniku in Kopitarju. Zlasti prvi izmed rečenih veljakov je bil Debevcu uzornik. Pisava «*Ta velkiga Catekismusa*» in sv. pisma Japljevega odseva do malega iz vseh njegovih spisov, spadajočih v ascetiško, bogoslovsko, narodno-šolsko in jeziko-slovsko stroko. Oglejmo si jih natančneje!

1. Kratki navuki, regelze inu molitve sa Sakrament té pokore, od Joannesa Debevza, v' Lublanfki duhovni hishi mafhnika. V' Lublani per J. F. Egerju 1783, 12°, 83 str. — Tako navaja Šafařík (Gesch. d. südsl. L. I. 135) naslov 1. izdaji prve knjige Debevčeve; 2. izdaja mu je neznana, takisto Marnu (Jezičnik XXII, str. 70); tretji beleži letnico 1792 in izdatelja Ign. Merka. Popolni naslov 3. izdaji je ta-le:

KRATKI NAVUKI, | REGELZE, INU MOLYTVE | SA | ŠAKRAMENT | TĚ | POKORE. | — od | JOANNESA DEBEVZA, | V' Lublanski Duhovni Hifhi Mafhnika | Napravlenu, potler pak na konzú | prenarejenu, inu sdej | k' třetjimu vun danu. | — V' Lublani, | Od Ignazja Měrka na prodaj utifnen. | 1792, 12°, 103 str.

Četrto izdajo deva Šafařík zmotoma v l. 1807 («4te Aug. 1807 und vielleicht auch später»), pa je izšla že l. 1801, omenja jo Marn l. c., kakor tudi 5. z l. 1807, ki ima ta-le naslov:

KRATKI NAVUKI, | REGELZE INU MOLITVE | SA | ŠAKRAMENT | ŠVĚTE | POKORE | s' perštavlenimi | litaníami od pokóre. | — od | JOANNESA DEBEVZA | Kateketa per Nunfkíh fholah | v' Lublani shej prej napravlenu, sdaj | pak sopet preglědanu. | — Pětizh vun danu. | — V' LUBLANI, | Od Joan. Rezerja natifnenu. | 1807. | 12°, 95 str. — Poznejši natiski so mi neznani.¹

Vsebino te ascetiške knjige navajam po 5. izdaji. 2—37 str.: KRATKI | Navúki, Rēgēlze, inu Mo|litve sa Sakrament svēte | POKORE. | I. Kaj je grefhnik, inu kaj húdiga | je grēh. | (2—5). II. Potrēbnošt pokóre fploh takú | imenuváne. | (5—7). III. Sakrament pokóre, njega goripo|štáva, mózh, inu potrēbnošt. | (7—10). IV. Isprafhúvánje s'voje vesty. | (10—12). V. Shálošt inu njēne lastnósti. | (12—14). VI. Perpomáganje strahú, potrēbnošt | lúbēsni. | (15—17). VII. Spóved, nje potrēbnošt, inu | lastnošti. | (17—22). VIII. Kakú se ima en pokórjenik proti | s'vojimu spo-

¹ Iz Marnovega dodatka 5. izdaji: «itd.» sklepam, da so «Kratke navuke» še kdaj natisnili.

vedniku sadershati. | (22—24). IX. Od dodejlénja, inu odlá-
fhanja | fvéte odvèse. | (25—30). X. Od sadofifturjenja. |
(30—34). XI. Nevarnoft nasajpadza v' gréh. | (34—35). XII.
Kákùfhniga ferza móre pokorjenik | po fpóvedi biti. | (35—37).
— Potem parafrazuje obširno očenaš prošnjo za prošnjo pod
naslovom: NAVUK | sa fpokorjene dufhe, | OD | GOSPODOVE
MOLITVE, | Katèra fe, Ozhe nafh, imenúje. | (38—72). Knjigo
završujejo: LITANIE | OD | POKORE. | is fvetiga Pifma isbrane. |
(73—95). — Prvi dve izdaji sta vtegnili imeti tudi spokorne
psalme. Na to meri opomnja v 3. izdaji na str. 76.: «Pfalmi te
pokore, tu je, tii fti pfalmi, katiri fo v' karlfhanski zerkvi shę od
nękadaj fem | sa molytve inu pejtje ob zhafsih tę pokóre is
med tih dru'gih pfalmov vun sbrani bily, | fe najdejo v' tih
bukuvzah | Svęta Mafha² imenuvanih. Sa tęga volo fo v'
letęh bukuvzah Od pokóre vun fpušheni.»

Kolika je razlika med Debevčevu slovenščino l. 1792.
in njegovo pisavo l. 1807., naj pokažeta vzporedna navedka
iz 3. in iz 5. izdaje njegovih «Kratkih navukov.»

1792.

str. 39.: Veliku Kriřtjanov je, kateri |
ne fposnajo, kaku imenytna je | ta
Gospódna Molitu: Ozhe nafh. | Leta
molitu je nar fvetejfhi, | nar obil-
nifhi, nar mozhnejfhi, | nar potreb-
nifhi, inu nar bol | perpravnu slo-
shena za eniga | fpokorjeniga gręfh-
nika. | — 1. Ta molitu: Ozhe nafh,
je | nar fvetejfhi. Nizh fhkodlivi ga,
nizh falleniga, nizh zhlo'vęfhkiga,
nizh pošemliskiga | ny v' njo utak-
nenu. Kar fe fkus leto molitu shelly,
je per'vizh zhaft Boshja, drugizh
na | fhe pofvetzhenje. Tę profhne |
(str. 40.): sa tę zhafne gnade, od
katerih | my tamkej spomnimo, fo

1807.

str. 38.: Veliku Kriřtjanov je, kateri
ne | fposnajo, kakú imenitna je Go-
spódova Molitu: Ozhe nafh. Ta |
molitu je nar fvetejfhi, nar obil-
nifhi, nar mozhnejfhi, nar po tręb-
nifhi, inu nar bõl perpravnu | slo-
shena sa spokorjeniga gręfh'nika.
— 1. Molitu: Ozhe nafh, je nar |
fvetejfhi. Nizh fhkodlivi ga, nizh |
nápázhniga, nizh zhlo'vęfhkiga, | nizh
pošemliskiga ny nótri. Kar | fe v' ti
molitvi shely, je pervizh | (str. 39.):
zhaft Boshja; drugizh nafhe po | fve-
tzenje. Profhne sa zhafne do | bróte
od katerih tam fpóm'nimo, fo na
nafhe vezhnu sve | lizhanje obrnene

² To je Jurija Gollmayra molitvenik gl. op. 3. «Svęta Mafha» je
dosegla 17 natiskov (17. pri Blasniku l. 1839).

na | nafhe vezhnu isvelizhanje ober-
nene. Leta molitu je tudi od | tot
ta nar svetejfihi, kir je taift | ta nar
svetejfihi, kater je njo | slóshil, inu
nafs navuzhil, nam rézh Nafh Go-
fpód Jęsus Kriřtus.

Tá molitu je | tudi od tód nar sve-
tejfihi, kir | je taift nar svetejfihi,
kateri je | njó slóshil, inu nafs vúzhil,
imam | rezhi, nafh Gofpód Jęsus
Kriřtus.

2. GOVORJENJE | OD | BRANJA Š. PIŠMA. | To
je predgovor k Japelj-Kumerdejevi knjigi: Svetu Pifmu Stariga
Testamenta, I. 1791, obsegajoč 37 nepaginovanih strani.

Nekateri so se upirali zoper slovenjenje sv. pisma, boječ
se, da bi ljudje ne zašli v zmote. «In horum praeoccupatae
mentis medelam sequens super Bibliorum lectione Tractatus
in nostrate lingua ad meas enixas preces a D. Joanne Debeuz
Sacerdote Curato Labacenfi, cujus laus ex opufculo ipfo
patebit, compositus est», piše o tem delcu Japelj v uvodu:
AD LECTOREM k prej omenjeni knjigi. Dobršen kos «Go-
vorjenja» je ponatisnil Marn v Jezičniku XXII. na str. 71. in 72.

3. KRAJNSKI PLATEL TOF | V' Katerimu fe naj-
dejo | NAVUKI | od | Krajnskiga branja | sa te | Kateri fe brati
vuzhe | od Janesa Debeuza | Mafhnika. | Cum Licentia Supe-
riorum. | V' Lublani 1791. | Še najde per Andreju Klemensu |
Bukvevezsu.³ | Mala 8°. str. 32.

Te knjižice, katere jeden izvod hrani muzejska knjižnica
v Ljubljani, ne omenja ni Šafařik, ni Marn. Obseg ji je ta-le:
Predgovor. Od Abecedike ali věrřte vřih Pufhtabov. Abecedika
Od puthtabvanja. Od branja. — Na poslednji strani stoji
opomnja: «Utifnenu v' Lublani per Ignaz. Męrku, | v' lejtju
1791.» |

4. Kleine Erzählungen. Majhine Perpoved-
v a n j a. U' Lublani per J. Rezerju natifkavzu. 1809. 8°, str. 109.
To nemřko-slovensko řolsko řitanko, iz katere navaja Marn
(Jez. XXII., str. 71.) za vzgled odlomek prvega «perpovedvanja»,

³ — vezec, to je pravilna oblika, ne pa — vez, kar pomenja:
der Einband. Ljudje pravijo: piskrovezec, ne pa: piskrovez. Piřimo torej:
knjigovezec, ne pa: knjigovez.

je l. 1816. popravljeno iznova izdal Matej Ravnikar pod naslovom: «Male povesti za šole na kmetih v ces. kr. deželah.» (3. izd. l. 1822. itd.) Marn, Jez. XV., 67.

5. »Krainische Grammatik, Hs. zw. 1795—1797. In der Bibl. des Seminariums zu Laibach», poroča Šafařík (str. 57) in za njim Marn (Jez. XXII., str. 71), ki pa pristavlja: «kjer se v istini hrani Rkps. «Deutsch-Krainisches Wörterbuch» v dveh zvezkih, ter se njemu (t. j. Debevcu) pripisuje.»⁴ Ljubljanska semeniška knjižnica res hrani, kakor piše Šafařík in pred njim Metelko (Lehrgeb. XXIV.) Debevčevo rokopisno slovnico, ki je ostala nepoznana Marnu. Naslov ji je:

Krainerisch-Slawische | Sprachlehre | Verfasset | für
Vorlesungen in dem Fürstlerzbischöflichen Böglinghause zu | Laibach,
die im Jahre 1795. angefangen worden.

Rokopis obsega 312 in pol listov (v v. 4°), izmed katerih je 13 praznih; vmes sta vtaknjeni dve folio-pôli, 6 listov v 8° in kos lista v 4°. Na vsaki strani je dobre tri prste širok prazen rob za razne opomnje, popravke in dostavke. Prve štiri strani so nesešite in nezaznamovane. Naslednji večji in manjši sešitki ali pa tudi samo preganjene polpôle so gori v desnem oglu označene s črkami lat. in deloma gotske azbuke.⁵ — Podpisal se ni pisatelj, a iz naslovnega lista in iz poročil Kopitarjevih in Metelkovih smemo za gotovo sklepati, da je tej rokopisni slovnici pisec Janez Debevec. Tudi se

⁴ Skrbno sva iskala z g. prefektom dr. Debevcem po semeniški knjižnici, a tega slovarja, ki ga Marn jemlje v misel, nisva našla.

⁵ A—Z; po dvakrat se nahajajo črke C, E, F, G, H, J, nekatere izmed njih so prečrtane. Za Z pride A A, B B, C C, D D, E E; A, B, B₁, B₂; trije neoznačeni zvezčiči; A; 4 nezaznamovane polpole, 1 nezaznamovane 1¼ pole, 1 neoznačen sešit, v katerem sta dva navedka iz: Everhardi Gverneri Happelii Mundus mirabilis tripartitus: Bemerkung von Vermehrung der Sprachen, Von ungrischer Sprache, potem navaja očenaš «in verschiedenen Slawischen Sprachen: Krainerisch, Dalmatisch, Croatisch, Servisch, Sclavonisch, Polnisch, Böhmisch, Russisch, Lausitzisch, Viefländisch.» Na 2 celih polah je z velikimi črkami napisana sklanja osebnega zaimena in sklanja comp. Lepifhi.

pisava tega rokopisa do dobrega vjema s pisavo aktov, ki so prišli izpod Debevčevega peresa ter se hranijo v škofijskem arhivu.

V predgovoru («Vorrede») — 5 stranij in 6 vrstic —, katerega sem že prej omenil, in v «Einleitung | zur trainerischen Sprachkunde» (2 str.) naglašava važnost jezikovnega pouka za duhovnike. Slovnico deli na pet delov: I. Von der Aussprache, II. Von der Tonmessung, Prosodie, III. Von der Wortforschung, IV. Von der Wörterfügung, V. Von der Rechtschreibung.

Nekatera poglavja je preosnoval. Jako obširno govori o črkah trikrat, o samoglasnikih⁶ celo petkrat. O Marku Pohlinu očita svojevoljno zamenjavanje f in s («Da aber diese Genauigkeit in mehreren Werken theils die Verfasser, theils die Buchdrucker nicht beobachtet haben, ja in einigen Werken, wie zum Beispiel in jenen des P. Marcus Pohlin, eines Diskalceaten, gefließentlich die 2 Figuren dieses Buchstabs verwechselt werden, muß man nach der dort angenommenen Schreibart selbst rathen, wie das S dort lauten solle.») Sklonov ima 8, s katerimi odgovarja na vprašanja: 1. Kdó ali kaj, 2. zhiǵá, 3. komú, h' komú, k' zhimu, 4. kogá ali kaj, zhes kogá ali kaj, 5. O kdó ali kaj, 6. od kogá, 7. s' kóm ali s' zhaem, 8. Pèr kóm ali per zhimu? Za moška imena so štiri sklanjala: toshnyk, mosh, Bóg, tat. V mestniku pri-

⁶ *a* mu je trojni: *a*, kakor v nem. besedi: Frau in v lat.: pater, *à* je slaboglasec še ali zamolčani *a*; tako se izgovarja mestu: kàrft, kàdàr: kèrft kdèr; *á*, ki stoji mestu dveh *a*: teh zerkvá. V 5. razpravi o samoglasnikih ločéva celo šestero *a*: *á* longum (Dán, gegeben), *à* femilongum (Làs, Ein Geràutafer), *â* duplex id est *á* à (Dán, Tag), *a* breve (Mígam), *ã* femibreve (Sãm, Her, Pãrft), *a* brevissimum (Kadó, Wer). — *e* mu je čveterni (*é*, *ê*, *ë* — mesto tega piše večinoma *æ* [kajpada mnogokrat na nepravem mestu] — *è*), v 5. razpravi celo osmeri; *i* in *o* sta v 5. razpr. šestero, *u* peteri. O *y* pravi, da je pri Kranjcih zategnjen *i*, zlasti v poslednjem besednem zlogu. *Y* je hotel vtihotapiti v Vodnikovo praktiko, o čemur piše Zois Vodniku: «Korn hatte den Bogen an Herrn Debelz zur Correctur gegeben. Dieser wollte nun eine Menge einfache lange *i* in *y* (das doch das kürzere ist!) übersetzt wissen. Kummerdey sah den korrigirten Bogen in der Presse bei seinem Schwager und hiess ihn die einfachen *i* beibehalten.» (Vodnikov Spom. str. 53.)

poroča u mesto i, češ, da se tako izognemo dvoumju (pek, -a, der Bäfer, in peka, -e, die Bäferen itd.). O. M. Pohlin (Kr. Gr. 1783, str. 33) piše: hlapz, kofl, mejsz . . . Debevec pa uči, da so te besede «nach der wahren slawischen Sprache» dvozložne. Ženska sklanja je trojna, kakor se rod. končuje ali z *e* ali s kratkim *i* ali z *y* (dolгим i). Dúfha, fënóshet, nozh. Izjemi: máti in hzhy. Samostalnike sr. sp. loči v take, ki imajo v im. in v rod. po jednako zlogov, in v take, ki so v rod. večzložni (I. im.: e, u; II. im.: e, rod.: eta, æna ali ena; im.: u, rod. æfa). Sklanjalo za vse: Dælu. Pri osebnih zaimenih je dv.: Mì dva, Mæ dvæ, Mì dva, Najù, Niju. Zaveda se sintaktiške razlike med krajšimi in daljšimi oblikami osebnega zaimena učeč: Če je v govoru osebno zaime naglašeno, se ne sme okrajšati, rabiti je daljšo obliko. Letá (ž. daj.: Letæj). Ta ifti, ta ifta, tu ali to iftu. Uni, una, unu. Katæri, a, u. Z o. Markom P. vred meni Debevec, da ni priporočati besedice «kir», ki jo prosti narod skrajšuje iz katir, češ, ker je v izreki jednak s kir, weil. Kdo, kaj; rod.: zhigá in kogá; «česa» mu je neznan. Kdór, kar. Kakùfhni. Kaki, kaka, kaku. Za pridevniško sklanjo sta dva uzorca: zhift, ta zhifti in: mlad, ta mladi. Tretja stopinja se tvori s pristavljenim «nar», s pristavkom poviševalnih ali poniževalnih izrazov n. pr. filnu, grosnu . . . , z dostavkom kake primere, na primer: Bæl kèd fnæg . . . , s ponavljanjem pridevnika, n. pr. Læp-læp, z izpremembo samostavnika, od katerega se je vzela primera v pridevnik, n. pr. kamnytèn, šteinhart . . . , s pristavkom zloga: pre: Prefvet . . . tega pa ne svetuje, kajti pre pomenja tudi Прѣвѣтъ. Izmed števnikov: stujni, dvæstujni, trystujni . . . defetstujni ali tavshentni, defætstujnikrat defætstujni ali millionovni ali stokrat defæt tavshentni. Pri glagolih ga je motila lat. Celó medium je iztaknil. Tudi trpno obliko ima, o kateri uči, da se tvori 1.) s pom. gl. Šim ter s trpnim deležnikom, 2.) če se glagolu v tvorni obliki doda «fe», 3.) če se izpremeni trpna oblika v tvorno. Sprega z zaimenom. Dv. ž.: Mè dvæ fmo; sr.: Mâ (vâ) dva fva (fta). Glagole deli v pravilne

in nepravilne. Razločuje jih v: verba momentanea (fkozhim), v. inchoativa (Boleham), v. continuativa (fkazhem), v. frequentativa (Pofkakujem), v. diminutiva (Skaklam), v. vehementia (Še stræfsem). Pravilnim glagolom ste dve spregali: Práfham, Dráshim. Deležniki: prafhaje, jokaje; prafhajózh, drashijózh, oprafhujózh; deležnik na -ši neznan. Nepravilni glagoli se spregajo po: Shelym, Plédem, Jæm. Za predlogi, prislovi, medmeti in vezniki obravnava skladnjo. Pravilo: Kranjci se vežoč besede ne ravnaajo po drugih jezikih. Njih jezik ima tudi v tem oziru mnogo svojstvenega, kar naj bi se ne izpodrivalo z drugimi v njihovi deželi navadnimi jeziki. Vpliva nikalnic ne pozna. Dolgih vmesnih stavkov, ki razkosavajo (glavni) stavek na dvoje, ne ljubijo Kranjci radi nedostatka jasnosti. Takisto niso vajeni Kranjci dolgih perijod. Mesto dolge perijode stvori torej več manjših perijod — uči Debevec. Pravilom dodaje mnogo vzgledov, tako našteva pri pravilni spregi 450 glagolov, pri nepravilni pa 893; vsakemu je označil poleg sedanjika velevnik, deležnik pretekl. č. na -l, nedoločnik in trpni deležnik.

Vprašanja, ki so belila glavo slovníčarju Debevcu, ohranjena so nam na 4 str. pod naslovom: «Fragen | Deren Beantwortung Forscher der Krainer Sprache | vor der Herausgabe der Sprachbücher | einander mittheilen, und gemeinschaftlich | festsetzen sollten.» Evo nekaterih! Ali se nahaja kje na Kranjskem kraj, o katerem bi se nepristranski reči moglo, da se tamošnje narečje samo more smatrati za splošni deželni jezik? Ali bi ne bilo bolje, ko bi jezikoslovci iz vseh narečij kranjske dežele posneli jedno splošno, ki bi se slovniški uravnalo po preprostih pravilih in izjemah? Ali bi se tako narečje ne dalo zbrati v glavnem mestu Ljubljani? Na kaj naj bi se pazilo pri taki zbirki in česa bi se bilo treba ogibati? Ali bi bilo svetovati, da bi se v glavni stvari odstopilo od jezika iznova izhajajočega prevoda sv. pisma? Ali bi ne bilo primerneje spraviti ondukaj sprejeto narečje in pisavo v slovniška pravila? V desetih vprašanjih se peča nato z azbukó in z

naglasnimi znamenji. Izmed ostalih omenjam še ta-le: Ali smejo jezikoslovci iz znanih besed z navadno izpeljavo kovati nenavadne besede? Ali smemo rabiti besede drugih neslovanskih jezikov brez škode deželnega jezika? Ali so nemške besede zato prikladne? Ali bi ne kazalo pri izbiranju in popravljanju kranjskih besed posebno ozirati se na druge sloslovanske jezike? Ali bi se smele v sili rabiti latinske in grške besede? Ali naj bi se kaka stara kranjska (ta beseda je prečrtana) knjiga, dasi ji je vsebina dobra, v poštev jemala tudi v slovniškem oziru? Na dveh straneh podaje potem: *Grundzüge der fränkisch-slawischen Sprachlehre*. Med drugim trdi, da nevtemeljene novotarije služijo le k zmešnjavi jezika ter pomanjšujejo ugled jezikoslovcev. Slovnica naj uči, kako se izraža vsak najmanjši glas, prihajajoč narodu iz ust, s svojo črko ali znakom. Pismo je glede na jezik to, kar so sekirice glede na godbo in kar je slika glede na natorne predmete. Na četrnici pole našteva, kakošne lastnosti naj ima narečje, ki se nam ga je poprijeti v govoru in v pismu. Poleg drugih svojih zahteva, naj bode blizu drugim slovanskim narečjem («*andern Slawischen Mundarten, welchen man sich, soviel möglich nähern sollte.*»)

Debevec se v svoji slovnici protivi nekaterim nemčiznam (n. pr. *kajsén* in *kajsédèn*, takú — v začetku zloženih stavkov), priporoča čisto izgovarjanje končnega / pri pridevnikih in pri deležnikih, ogiba se samovoljnih skovank Pohlinovih (nekaterih se pa vender ni iznebil, n. pr. *Gromač*, *ma*, *zuke*), ipak se ne more ločiti od člana,⁷ navaja nekaj oblik, ki so nasprotne našemu jeziku (n. pr. *compar. lepifhi*; *pafti*, *rafiti*, *molsiti*, *laesiti*, *nefiti*, *grisiti*), pretirava rabo samoglasnikov⁸

⁷ «*Obgleich unter dem gemeinen Volke Krains dieses Geschlechtswort bei Hauptwörtern nicht gehöret wird, indem es sich anders zu behelfen weiß, so ist es doch bei studirten Leuten besonders in Uebersetzungen oft Nothwendig.*» Peta izdaja «*Kratkih naukov*» 1807, ki nima člana, kaže, da je prišel Debevec pozneje do dobrega k izpoznanju svoje zmote.

⁸ «*einige eines veredelten — P. Marcus würdige, etymologische Grübelehen*», zove Kopitar (Gr. 156) to cepidlačenje.

(n. pr. paleva m. pleva, peridem m. pridem, pelédem m. pletem, peléfs m. ples, potúj m. ptuj, pulevel m. plevel, putiza m. ptica, putélin m. petelin, i. t. d.) ter zahaja večkrat v napačno etimologizovanje (n. pr. sgon anstatt sagón von sagnati). Debevčeva slovnica stoji nad Pohlinovo, vendar pa z marsikaterim napačno osnovanim pravilom («Systemliebe», Metelko n. m. XXIV) silo dela slovenskemu jeziku.

6. V ljubljanski semeniški knjižnici se nahaja bogoslovska razprava:

SKRIVNOSTI | od | DVEH ADAMOV: | stariga inu noviga. | Tu je, | Skrivnósti, | od | zhlovæhtva, | inu | Njegóviga Odrefhenyka. | Rkps. v v. 4°, 215 str. pisanih, 27 str. praznih; v sešitke, zaznamovane gori v desnem voglu z lat. azbuko A—Q (B in K stojita po dvakrat), so vtaknjeni trije manjši listki; ob papirnem robu je po tri prste širok prazen prostor za razne popravke. Pisatelj je namreč svoj spis mnogokrat slovniški in stvarno vzboljševal. Zabeležil ni niti svojega imena niti letnice. Pismene poteze, raba: æ mesto: e, način zaznamovanja in sešivanja zvezkov — vse se strinja z značilnimi posebnostmi prej omenjene, istotam hranjene rokopisne slovnice ter ovaja pisatelja — Debevca. Ker ne navaja svetopisemskih rekov po Japelj-Kumerdejevem prevodu, vtegnejo izvirati «Skrivnosti» še izza l. 1784.

V vprašanjih in odgovorih razpravlja Debevec v tem spisu oni del dogmatike, ki se peča s človekom (antropologija). Na drugi strani — «Od napifa | teh búku» — opravičuje naslov z navedki iz sv. Pavla: I. Kor. 15. 47; Tim. 2. 5.; Rim. 9. 5.; in iz I. knj. Moz. 5. 1. V obširnem predgovoru, ki se začneja z vprašanjem: «Kaj je zhlovæk?» — deli tvarino na dvanajst točk. Na «Prafh.: Kataere fkrivnósti imamo per zhlovæhki natúri premifhluvati?» — odgovarja namreč: «Tæ fkrivnósti fo: Pervizh, Boshji fklæpi od zhlovæka pred ftvarjénjam perviga zhlovæka. Drugizh, ftvarjénje perviga zhlovæka. Trættjizh, imenytnost perviga zhlovæka po njega ftvarjénju. Zhetertizh, Šræzhni ftan pérviga zhlovæka.

Pætizh, sapovèd Boshja përvimu zhlovæku dána. Şhæftizh, Pregræha përviga zhlovæka. Şædmizh, Nefræzhni stan përviga zhlovæka. Ofmizh, Pregræha ufih ludy v' græhu përviga zhlovæka. Devætizh, Naftópiki pregræhe. Defætizh, Potrebùvánje eniga Odrefhenyka. Enajftizh, Boshje obætanje eniga Odrefhenyka. Dvanajftizh, Pèrhod Odrefhenyka. — Jednajste «Skrivnosti» ni dovršil, 12. je popolnoma izostala. Od poslednjih treh poglavij se je ohranil načrt — vprašanja brez odgovorov (od 12. pogl. sta samo dve vprašnji). Iz tega sklepam, da vtegnejo biti «Skrivnosti» Debevčevo izvirno delo. Mnogi navedki iz sv. pisma in iz cerkvenih učiteljev, zlasti iz sv. Avguština, razodevajo veččega bogoslovca, pa tudi etimologizujoči jezikoslovec se ni mogel zatajiti v tej razpravi. V 3. «Skrivnosti» piše n. pr.: «Græki fo zhlovæku od tæ lafnoſti, kir obras pruti | nebæfam gori dershy, Antrópos imæ dali, | kakur bi fe per nafs, Goriglædz, rekle. Sna | biti, de fo ti prvi Slovæenzi, kir fo s' Græki v' | zakr hodili, ravnu od njih fe navuzhili, po leti | lafnoſti zhlovæku imæ dati, inu de fo njega nar pervizh zhelovek od zhela imenuvali, kir | on pred ufim shivalmi, katire fo njemu bol podo|bne, zhelu nar bol pruti nebu na kvifhku noſi. | Na leto viſho je nam krajnfkim Slovæencam tudi | imæ tiga zhlovæka k' perloſhnoſti na imenytnoſt tiga zhlovæka miſliti, katira je pak le en oſtank | tæ perve zhlovæfhke imenytnoſti. Tu krajnfku | imæ tiga zhlovæka nafs ima tedaj na ta navuk | S. Auguſhtyna oppominati, de, kakur | zhelu nafhiga telæfa pruti tim videozhim nebæfam | gori obernenu noſimo, taku imamo tudi miſli inu | sheljæ nafhe duſhe pruti tim nevideozhim nebæfam | obrazhati, ter nimamo s' nafho duſho v' poſæmlifke | rezhy tiſhati, ſhe majn pak njo v' teiſte ſako|pati.»

Nekaj Vodnikove ostaline.

Objavil I. Vrhovnik.

V Debevčevu «Kraineriſch-ſlawiſche Sprachlehre» je vdetih nekaj listov v v. 4°, pisanih s krepkejšimi potezami, nego jih kaže omenjeni rokopis. To so opomnje Val. Vodnika k Debevčevi slovnici (na treh straneh) z napisom: «Ummaßgebliche Bemerkungen als Beiträge zur krainiſchen | Grammatik, vom Valentin Vodnik an den Verfaſſer derſelben». Pod srčasto zavihnjeno črto je zabeležil te-le opazke: «Das Vorwort k' deutſch zu wird vor einem unmittelbar folgen | den g, k, z und zh in h' verwandelt.»¹ Debevec meni, da naj se deva h' mesto k' pred g, k, h, q. — «Roſh ſchreibe man: rudezh; gelb: rumen | (takisto piše oboje tudi D.); Korn: røsh (D.: ersh); Roſt, rüja. — V petih postatih sklanja potem v vseh treh številih s pripomnjo: *ſch würde ſolgendermaſſen dekliniren*» samostavnike: Zhlovek, Brat, Shena, bledoft, Piſmo (bledoft nadomešča v dv. in mn. s: zheluſti). V jednini navaja 7 sklonov,² označenih s številkami, v dvojini imata poslednja dva uzorca že po 8 sklonov, v množini je pri prvem zgledu izpustil ablativ ter pristavil loc. (v' zhlovekſkih), ostali štirje uzorci pa imajo po 8 sklonov. —

¹ «Nameſt k' ſtavimo h' pred glaſmi g, k, fk, sh, z, zh», uči Vodnik pozneje v «Piſmenoſti» str. 105.

² Prva dva uzorca v jedn.: -, a, u, a, o -, od -a, s' -om; v dv.: a, ov, ama, a, o-a, od -ov, s' -ama; mn.: zhloveki, ov, am, e, o-i, s' -ami vel-mi, v' -ih; bratje, ov, am, e, o-je, od -ov, s' -mi, v' -ih.

Shena, e, i, o, o-a, od -e, s' -o; dv.: i, -, ama, i, o-i, od -, s' -ama; mn.: e, -, am, e, o-e, od -, s' -ami, v' -ah

bledoft, e, i, -, o-, od -e, s' -jo; dv.: zheluſti, -, ama, i, o-i, od -, s' -ama, v' -ah; mn.: e, -, am, e, o-e, od -, s' -ame, v' -eh.

Piſmo, a, u, o, o-o, od -a, s' -om; dv.: a, ov, ama, a, o-a, od -ov, s' -ama, v' -ah; mn.: a, ov, am, a, o-a, od -ov, s' -i, v' -ah (prej je stal i, katerega je pokrtil a).

Na 2. strani sklanja: Ta,³ ta,⁴ to⁵ (Hic, haec, hoc) in osebno zaima: jeft,⁶ ti,⁷ od 3. osebe navaja samo 6 jedn. sklonov.⁸ Pri teh zaimenih se pojavlja celò deveti sklon.

Na 3. strani je sklanja besed: Nehzhe;⁹ ki, kdu¹⁰ (qui, quis), ka¹¹ (quæ), ko¹² (quod); katëri,¹³ katëra,¹⁴ katëro¹⁵ in on,¹⁶ ona,¹⁷ ono.¹⁸

³ 1. Ta, 2 Tiga, 3 Timu, 4 Tiga — 6 od tiga, 7 s' tem, 8 v' ta, 9 v' timu; dv.: ta, tiu (tih je prečrtano), tima, ta, —, od tiu (tih prečrt.), s' tima, v' ta, v' tih; mn.: Ti, Tih, Tim, Te, —, od tih, s' timi, v' Te, v' tih.

⁴ ta, te, tej, to, —, od te, s' to; dv.: të, tëh, tëma, të, —, od tëh, s' tëmè, v' të, v' tëh; mn.: te, tëh, tëm, te, —, od tëh, s' tëmi, v' te, v' tëh

⁵ to, tiga, timu, to, —, od tiga, s' tim; dv.: ta, tih, tama, ta, —, od tih, s' tima, v' ta, v' tih; mn.: ta, tah, tim, ta —, od tih, s' timi, v' ta, v' tah.

⁶ jeft, mene, meni, mene, —, od mene, s' manom, v' mene, v' meni; dv.: ma, fem. mè, naju, nama, naju, —, od naju, s' nama, v' nama, v' naju; mn.: mi, fem. me, nas, nam, nas, —, od nas, s' nami, v' nas, v' nas.

⁷ ti, tebe, tebi, tebe, —, od tebe, s' tabom, v' tebe, v' tebi; dv.: va, fem. vè, vaju, vama, vaju, —, od vaju, s' vama, v' vama, v' vaju; mn.: ví, ve; vas, vam, vas, —, od vas, s' vami ali s' vame, v' vas, v' vas.

⁸ —, —, febi, febe, —, od febe, s' fabom, v' febi, v' febe.

⁹ Nehzhe, Nizhefer, Nikomer, Nikoger, —, od Nikogra, s' Nikogrom.

¹⁰ ki, kdu; — (koga, ki je stalo prej za 2. skl., je prečrtal), komu, koga, —, od koga, s' kom; dv.: ka, kih, kima, ka, —, od kih, s' kema; mn.: ki, kih, kim, ke, —, od kih, s' kimi.

¹¹ ka, v jednini je za ž. sp. samo 1. sklon, pri drugih so črte; dv.: kè, kèh, kèma, kè, —, od kèh, s' kema; mn.: kè, kèh, kèm, kè, —, od kèh, s' kèma.

¹² ko, — (koga je prečrtano), komu (prvi zlog: ko je prečrtan), koga, —, od koga, s' kom; dv.: ka, kih, kima, ka, —, od kih, s' kèma; mn.: ka, kih, kim, ka, —, od kih, s' kimi.

¹³ katëri, iga, imu, iga, —, od -iga, s' -im; dv.: katëra, ih, ima, a, —, od -ih, s' -ima; mn.: katëri, ih, im, e, —, od -ih, s' -imi v' -ih.

¹⁴ katëra, e, i, o, —, od -e, s' -o; dv.: katerè, eh, ama, è, —, od -èh, s' -ama; mn.: katëre, eh, em, e, —, od -èh, s' -ame, v' -èh

¹⁵ katëro, iga, imu, o, —, abl. izpuščen, s' -im; dv.: katera, ah, ima, a, —, od -ih, s' -ima; mn.: katera, ih, im, a, —, od -ih, s' -imi, v' -ih.

Debevčeva predavanja so vtegnila biti povod, da je Vodnik jel spisovati slovensko slovnico. O tej nameri njegovi nam poroča Kopitar v svojem življenjepisu, kjer ne more prikrivati veselja, da je prehitel omecujočega Vodnika. V Debevčevi. ostalini je hranjen sešitek, ki nam priča, da je Vodnik res sestavljal nemško slovnico slovenskega jezika. Ta zvezek močnega papirja obsega 12 strani v 4°, popisanih je samo prvih pet strani, ostali listi so prazni. Ob kraju je puščen na vsaki strani dobre tri prste širok rob, ki pa je ostal neporabljen razven jedine prečrtane opomnje na prvi strani. Pisava je Vodnikova. Naslov: *Erstes Hauptstück, | von | der Wortschreibung (Pifanje) |*. Pod dvema vmesnima črtama se začne nauk o slov. abecedi: *Die Sprache der Krainer, und Winden hat 27 einfache Laute, welche mit lateinischen Buchstaben geschrieben werden.* Izprva je bil zapisal: *Die krainische Spr.,* prečrtavši besedo: *krainische* vdel je: *Der Krainer und W.* Tudi stilizacija: *Die Sprache der Slaven in Innerösterreich bedarf folgender 27 . . .* mu ni bila povšeči, tudi to je prečrtal. Potem našteva in pojasnuje s cirilico in gotico črke v tem-le redu: A,¹⁹ B, V, G, D, E,²⁰ Sh,²¹ S, I, J, K, L, M, N, O,²² P, R, Š, T, U, F, H, Z, Zh, Šh, E,²³ O₂.²⁴

¹⁶ on, nega, n,emu, n,ega, —, od nega, s' n,im, v' n,ega; dv.: ona, niu, n,ima, niu, —, od niu, s' n,ima' v' n,ima; mn.: oni, onih, onim, one, —, od onih, s' onim, v' onih.

¹⁷ ona, nje, n,ej, n,o, —, od n,e, s' n,o, v' n,o; dv.: onè, n,ej (prečrtano: n,iu), n,ema, n,iu, —, od niu, s' n,imè, v' n,ime; mn.: one, onch, onem, one, —, od onch, s' onem, v' onch.

¹⁸ ono, oniga (prečrtano: n,ega), onimu, ono, —, od oniga, s' onim, v' ono; dv.: ona, niu, nima, niu, —, od niu, s' nima, v' n,ima; mn.: ona, onih, onim, ona, —, od onih, s' onim, v' onih.

¹⁹ Aa (heißt je prečrtano) slavisch Aa, as, i ch; lautet wie — a.

²⁰ Ee — Ee jeßt, ist wie das e in Wehl, Befehl.

²¹ Sh, sh — Ж shivite. ihr lebet, ist viel weicher, als das deutsche sch und wird, wie das französische g in general, gelé ausgesprochen.

²² Oo, Oo, on, er, dieß o ist ein Mittel Ding zwischen a und o; es lautet, wie das a im Worte: Stahl, chalibs.

²³ E, e, — Ё Ё. Jat, wie das erstere e in dem Worte: Stelle; oder wie in dem französischen Worte: née, geboren. Za ta e ima V. poseben znak: e s tikoma pridejano vejico.

²⁴ O₂ o₂ — ω, ot lautet tief, wie das o in verworren, geboren. Poslednji dve črki (E, in O₂) je opustil v svoji «Pismenosti», kjer uči: «Nafhi Slovenzi imajo pet ino dvajset lastnih glafov.»

§ 2. — prvega ni označil s številko — govori o štirih glasovih, ki so sestavljeni iz prej imenovanih. Ti so: Šzh; Lj;²⁵ Nj;²⁶ Ji.²⁷

§ 3. Grškim in latinskim besedam so namenjene štiri črke, katerih glasove pa že obsegajo gori navedene pismenke. Te so: C, Q, X, Y.²⁸

§ 4. Za nemške besede stoluje v naši abecedi: W, ki se glasi kakor: v vidil.

§ 5. Cirilica in glagolica sta imeli poseben znak jerr za onimi soglasniki, ki naj se konec besede izgovarjajo trdo in ne topljeno. Takega znamenja nima latinica, torej bodi splošno pravilo, da naj se vsaka neoznačena črka izgovarja naravno. Potem omenja starih: ju, ja, jus. Jat se glasi kakor naš e., je, ali ej. Za grški pfi in thita ni posebnih črk, nadoščamo jih z latinci vred s pf in th.

V § 6 izvaja iz teh razprav še jednoč azbuko, kakor naj bi se po vzgledu latinske uredila po abecednikih: a b c d e, e f g h i j k l lj m n nj ô o p q r f s t u v w x y z zh sh fh fhzh.

§ 7 našteva sedem popolnoma različno glasečih se samoglasnikov: a e, e i ô o u; y ne jemlje v pošte, ker rabi samo za grške besede ter se izgovarja kakor i.

§ 8. Dvoglasnikov nimamo; če nekatere vasi dvoglasno izgovarjajo samoglasnike, je to privatna stvar ter ne spada k čistosti narečja. Nikdar nam ne treba podvajati soglasnikov, ker se táko podvajanje nikdar ne čuje iz naših ust. — Noben soglasnik naj svojega lastnega glasu ne izpreminja pred go-

²⁵ Lj lj — l liquidum, weiches wie das französische in ailleurs lautet.

²⁶ Nj nj — n liquidum lautet wie das gn in gagner. Die slavischen Alphabete liquidirten ihre Mitlauter mit Beifügung des jer. Za nj si je skrojil Vodnik v opomnjah k Debevčevi slovnici (gl. spredaj sklanjo zaimena: on) posebno znamenje: n, t. j. n s tikoma pridejano vejico.

²⁷ Ji, ji — slavisch jeri, lautet wie — ji.

²⁸ Yy slavisch ybiza lautet wie i.

tovimi samoglasniki: kita se ne sme brati: zhita. — Sp, ft in fk se izgovarjajo čisto, kakor v nemščini v besedi: ijt ali pa kakor v francoščini («ohne alleß Zihfen»).

V poslednjem — § 9 — razpravlja dolžino zlogov. Ti so trojni: naravno dolgi, podaljšani in kratki (natürlích ganze — prečrtal je: ganz lange — verlängerte und kurze). Naravno dolgi samoglasniki imajo popolni tempo, n. pr. v besedi: govor die Rede se slišita oba o naravno popolnoma. Podaljšanje (die Verlängerung) se godi na dvojni način, ali z daljšim zatezanjem kakega samoglasnika, n. pr. govorím ich rebe ali pa z neko pezo (Gewicht), ki nekako pade na samoglasnik, n. pr. letà, dießer, ki se prav tako glasi kakor v ital. pietà, Frömmigkeit. Kratki izvirajo iz nasprotja dolgih zlogov kake besede (die kurzen entstehen aus dem Gegensatz der langen Silben eines Wortes), n. pr. perpráven, bequem, oba skrajna samoglasnika sta kratka, ker se zateza a v srednjem zlogu.

Poleg te razprave o slovenskem «pisanju» tiči v Debevčevem rokopisu še jeden knjižni drobec — načrt uvoda k slovenski sklanji. Pisava ni tako razločna, kakor v obeh dosedaj omenjenih spisih, vendar pa se iz nekaterih značilnih potez more z gotovostjo sklepati, da so tudi te opomnje prišle izpod Vodnikovega peresa. Štirim nesešitim listom v 4° se pozna pregib preko srede. Popisana ni popolnoma niti jedna polovica prve strani, na kateri se bere napis: Declinatio; na 3. nepopisani strani je podčrtano poglavje: § III. Von der Poesie — in pod njim štev.: 22). Načrt deklinacije je razdelil v paragrafe. Začenja s § 21 in završuje s § 28. Razen štirih nemških besed so vse opomnje latinske (s kratkami). Tu navajam samo važnejše: § 21 Nomen est substantivum per se significans. Proprium — vel commune — Habent genus, declinationem, numerum, casum. — § 25. Declinationes tres, secundum 3 genera, cum variationibus — numeri 3 — casus 6. § 83 vocativus emanet. — § 26. Articulo caremus, terminatio decidit expressionis gratia interdum flat demonstrativum pronomen = male germanizat: Jest sim usel to

matiko etc. — § 28. 1. Declinatio masculina — animata habent accusativum genitivo similem inanimata nominativo. Mušter: roj, govor — obe ti dve besedi je prečrtal ter navel samo končnice sklonov v vseh treh številih.²⁹

Tu objavljene slovniške drobtine nam kažejo, «kako se je boril Vodnik s prva z jezikovnimi težavami, ne da bi jih bil vselej zmogel, kako pa je izpopolnujoč se napredoval» (Fr. Wiesthaler, Predg. k «Vodnika Izbr. spisom»).

Obseg ljubljanske škofije pod škofom Hrenom.

Spisal Janko Barlè.

(Konec.)

2.) *Vrhnika*. Ta župnija je nastala iz župnije sv. Petra v ljubljanskem predmestju. V obsegu te župnije je bil samostan kartuzijanski v Bistri (in valle Jocosa, Frännz, Freydniz), pa je zato tudi ta samostan spadal pod ljubljanskega škofa po oni odredbi lateranskega zbora, obdržavanega za Inocenca III.: «illius ordinariae Jurisdictionis ac Dioecesis est, cuius et Parochia.» Hren je poslal pismo o jubileju tedanjemu predniku o. Avguštinu Brenciju, s katerim je živel, kakor pravi Milkowicz,¹ v dobrem prijateljstvu. Vendar menihi niso hoteli vsprejeti tega pisma. Poklicali so tržaškega škofa Ursina, kateri je brez vednosti Hrenove posvetil ondi dva altarja in delil ondi dva dni sv. birmo «ptujim ovčicam». Hren se je pritožil zaradi tega, in stvar se je izvestno nekoliko poravnala, ker je bil on tudi kasneje zelo naklonjen bistrskim kartuzijancem. Dovolil jim je, da so si sezidali v Ljubljani kapelico,² a tudi

²⁹ jedn.: —, a, u, oj (mislil je na: roj), am, i ali u; dv.: a, ov, ama, a, ama, eh; mn.: i, ov, om, e, imi, ih.

¹ Die Klöster in Krain, str. 133.

² To kapelico je posvetil Hren dne 10. septembra l. 1606. v čast ss. Brunu in Hugonu, patronoma reda kartuzijskega. Sezidana je bila kapelica tam, kjer je stala preje stara kapelica sv. mučenikov Klementa in Fridolina.

on sam je dal za se in za svoje naslednike sezidati v Bistri lepo celico. Vendar prepir še ni bil končan, ker je generalni vizitator oglejskega očaka, tržaški škof Ursin «pro suo, quo semper erga Episcopos et hunc Labacensem Episcopatum gessit hostili affectu pravo et Furlanico (nam fieri Episcopus Labacensis post obitum R. Joannis Tautscheri p. m. cupiebat ambitiosissime) intulit gravia huic Dioecesi praeiudicia tam in Carthusia Freydnicensi . . . . item quoque in Monasterio Fontis Mariae prope Landstrass». — Dne 3. novembra l. 1611. toži se Hren zopet na Ursina, ker je v Bistri: «sub Parochia s. Pauli superioris Labaci, quae est filialis primariae Parochiae s. Petri, immediate subiecta Episcopatu Nostro, ibique clam ac temere ausus est duo Altaria consecrare, itemque male ac perperam et contra s. canones fecit, dum aestate proxime praeterita, eadem sua audacia et clandestina inuasionem, absente P. Priore praedicti Monasterii, et Monachis nihil scientibus vel cogitantibus contulit s. Chrisma in sacello exteriori s. Josephi Confessoris, praedicti Monasterii quibusdam data opera secum illuc ex Circkniza adductis.» — Ravno tako je škof Ursin prekoračil pravice ljubljanskega škofa, ker je prišel v kostanjeviški samostan in ondi posvetil tri altarje, dasi ga je Hren po šentjernejem župniku in kanoniku ljubljanskem Jerneju Štrukeljnu opomnil, da naj tega ne stori. Zato ga je proglasil Hren: «tamquam clandestinum et violentum Inuasorem Priuilegiorum Nostrorum et exercentem Pontificalia in aliena Jurisdictione et dioecesi, incurrisse Suspensionem in divinis», njegove čine je pa razglasil za neveljavne. To je priobčil bistrskemu predniku in kostanjeviškemu opatu in je prepovedal maševati na onih altarjih. Dne 24. novembra istega leta je potem sam v Bistri one oltarne kamne s svetimi relikvijami pobral in jih odstranil. Ta dolgi prepir se je naposled po l. 1612. vendar poravnal. Bistrski samostan je bil prisojen ljubljanskemu škofu,³ kateri je, kakor povsod, tudi tu neustrašeno branil svoje pravice.

³ gl. Hitzinger: Archiv für die Landesgeschichte, l. 1854., str. 130.

3.) *Logatec* (Vipauum versus). Ljubljanski šematizem ima l. 1689. kot leto «erectionis beneficii», nu izvestno je bival ondi že l. 1605. samostojen duhovnik, ker drugače Hren izvestno ne bi bil tjakaj pošiljal papeževega pisma.

4.) *Sv. Peter v Ljubljani* (Labaci extra Muros).

5.) Vikarjat *sv. Martina na Igu*.

6.) *Šmartno pod Šmarno Goro* (in Radice Montis Mariani). Šematizem ne omenja ničesar o Šmartnem. Šmartno in nekatere druge župnije leže na Gorenjskem, kakor Logatec in Vrhnika na Notranjskem, vendar Hren jih našteva v «Carniolia inferior», ker niso spadale pod gorenjski naddijakonat.

7.) *Sora* (prope Castrum Episcopale Görtschach dictum).

Sledeče župnije in vikarjati so spadali pod ljubljanski stolni kapitelj:

8.) Vikarjat *sv. Križa v Svibnem* (Schärffenberg).

9.) Vikarjat v *Polhovem Gradcu*.⁴

10.) *Dob*.⁵

11.) Podvikarjat *Krašnja*.

12.) *Št. Vid* pri Ljubljani.

13.) Vikarjat v *Smladniku*.

14.) Vikarjat v *Vodicah*.

Gorenjski naddijakonat.

Na Gorenjskem je imel ljubljanski škof posebnega naddijakona. Nekateri so hoteli, da bi se ta naddijakonat zval radovljiški, tako da bi bil župnik v Radovljici ob enem gorenjski naddijakon. To je dokazoval Hren iz nadgrobnega spomenika, katerega je postavil neki Lenart Budina ad Turrim et Valuas (Valsasinam) v cerkvi sv. Petra v Ljubljani gorenjskem u naddijakonu ob času škofa Urbana Tekstorja nekemu

⁴ L. 1609. 3. aprila se imenuje tu župnik Blažič (Blasitius), rodom Ločan. Njegov brat Jakob posvečen je bil takrat v dijakona.

⁵ L. 1495. je dobil to župnijo škofov vikar Jakob Ižanec (de Igg). Kot župnika v Dobu nahajamo ga še l. 1511. in 1518. (gl. Schönleben: Rokopisne drobtinice kranjskih plemenitaških rodovin.) — L. 1607. dne 21. oktobra imenuje se Tomaž Stanešič, župnik v Dobu.

Lenartu Mertlizu. Ta Mertliz, kateri je bil «decretorum doctor» in je umrl l. 1548., ni bil župnik v Radovljici, nego je bil samo kanonik v Ljubljani. Zato je pa tudi Hren, ko se je l. 1603. gorenjski naddijakon dr. Andrej Kralj, prošt v Ljubljani in župnik v Radovljici, na tej službi zahvalil, imenoval za gorenjskega naddijakona župnika v Kranju in svojega tajnika Janeza Friderika Klementa⁶ (dne 4. decembra 1603.). V tem naddijakonatu so bile župnije:

1.) *Kranj*. To župnijo je podaril l. 1507. cesar Maksimilijan I. ljubljanskemu škofu. Čudim se, da najdemo v ordinarcijskih zapisnikih škofa Tavčarja o Kranju vendarle zapisano: «Aquilegiensis diocesis», kar je pa potem Hren svojeročno popravil v «Labacensis». Oglejski očak si je pa vendar prisvajal neko oblast nad župnijo v Kranju, ker je l. 1611. njegov generalni vizitator škof Ursin, ko je vizitiral cerkve po Gorenjskem, prišel tudi v Kranj. Spremljal ga je oglejski naddijakon za gorenjsko stran, Sebastijan Trebuh, župnik v Kamniku. Hren je prišel tedaj osebno v Kranj in ni dopustil škofu Ursinu, da bi bil šel v cerkev in ondi maševal, nego je njega in njegovo spremstvo odpeljal v gostilno in ondukaj na svoje stroške pogostil.

Pod kranjsko župnijo spadale so še sledeče župnijske cerkve:

- a) *sv. Križa* pri Trziču;
- b) *sv. Petra Predvorom* in
- c) *sv. Jakoba v Podbrezjah*.

2.) *Šmartno pri Kranju* (extra Muros Crainburgae ali pa extra pontem).⁷

⁶ Ta mož je bil rojen Ljubljčan, a v mašnika je bil posvečen na kvaterno soboto po sv. Luciji l. 1583. Opazka pravi o njem, da je bil: «citra omnem aleam eruditissimus». L. 1592. najdemo ga kot župnika v Trebnjem, tako tudi še l. 1600., a 22. decembra l. 1601. je bil že v Kranju.

⁷ L. 1394. bil je ondi župnik Reinpert de Siessenhain (gl. Schönleben: Rokopisne drobtinice kranjskih plem. rodovin). L. 1606. imenuje se pa Jakob Haumann, župnik v Šmartinu.

3.) *Radovljica*. Ljubljanski stolni prošt je bil ob enem župnik v Radovljici.

4.) *Mošnje*.

5.) *Kropa*. Tu je bila pred l. 1604. podružnica sv. Leonarda, a spadala je pod Radovljico. Hren jo je pa povzdignil v župnijo, posebno zato, da bi imelo ljudstvo, katero je bilo popreje zelo okuženo od lutrove vere, svojega duhovnega pastirja. Župnik je dobival na leto 100 «coronatos» od nadvojvode Ferdinanda, hišo in predij dala mu je pa občina. Hren je blagoslovil dne 16. septembra l. 1606. ondi novo pokopališče, kakor tudi novi tabernakelj in krstni kamen in birmal okrog 400 ljudij.

6.) Vikarjat v *Gradu* (s. Martini in Veldes). Pismo o jubileju je poslal škof Hren tudi za kapelico sv. Ingenuina in Albuina v gradu briksenskih škofov na Bledu, kakor tudi za prošta in proštijo cerkvice Marije Device na Jezeru.

7.) Vikarjat *sv. Martina v Srednji Vasi* pri Bohinju. Tej župniji je bil tedaj patron ljubljanski prošt, zato ker je nastala iz župnije radovljiške, danes jej je pa ljubljanski škof.

8.) Vikarjat *sv. Lenarta na Jesenicah*.

9.) *Gorje*.

10.) *Kranjska Gora*.

11.) *Fužine* (Weissenfels). «Ubi sunt extremi termini Carnioliae, Carinthiae, Italiae».* Ko je Hren meseca julija l. 1601. pregledoval gorenjski naddijakonot in delil ondi sv. birmo, prišel je tudi k Fužinam, «ubi cum maxima omnium admiratione inueni, post pulsos inde lupos haereticos Praedicates, S. Fontis Aquam, in Baptisterio totos 28 annos obserato, puram, nitidam et sine omni foetore vel alia labe, perlucidam

* Ljublj. šematizem ima: «Vicariatus jam ante a. 1571. existens, a. 1820. in Parochiam euectus.» Hren pravi pa ravno na oni strani, kjer je prepis potrjenja Jerneja Namorja za župnika v Kropi l. 1604.: «Parochia consimilis erecta est ad S. Leonhardum in Weyssefels, adlatis 500 R. a Serenissimo Principe.»

et integram: tulique mecum totum vasculum pro memoria». Ko so to videli heretiki, vrnili so se skupaj s pravoverniki in hvalili Boga, a Hren je potem tudi nje birmal, ko so se odpovedali krivi veri.

12.) *Naklo*. To je bil tudi vikarjat. L. 1611. imenuje se ondi vikar Peter Otava. Novo mašo je pel na nedeljo «Exaudi» l. 1608. pri svojem sorodniku, vodiškem župniku Simonu Otavi. Peter Otava je bil tudi škofov kapelan.

V tem imeniku se sicer ne imenujeta, pač pa je Hren v drugem zapisniku prištel gorenjskemu naddijakonatu še nastopni župniji:

13.) *Zasp*. Dne 28. septembra l. 1606. vmestil je Hren Sebastijana Aparnika za župnika v Zaspu. Ob tej priliki toži se Hren na gospode Lamberge s Kamna pri Begunjah, da so popreje postavljali sami, dasi so bili heretiki, župnike v Zaspu in se večkrat poslužili celo simonije.

14.) *Dovje*. V juliju l. 1607. je prišel v Gornji Grad k škofu Hrenu župnik z Dovjega, Filip Marzina, kateri je spadal sicer pod oblast frizinških škofov, ali ker so ti pastirstvo v onih krajih povsem zanemarili, prosil je Hrena pomoči proti heretikom glede cerkvene desetine in cerkvenega imetja. Hren ga je veselo vsprejel, a župnik je položil pred njim «juramentum fidelitatis et professionem fidei». —

Evo, tako smo si ogledali razne župnije ljubljanske škofije na Štajerskem, Koroškem in na Kranjskem v početku sedemnajstega stoletja. Za pastirstvo je bilo pač nerodno, da je bila škofija tako raztresena, v deželi pa več cerkvenih oblastev, katera so bila v vednem tekmovanju med seboj. Sedaj je pač bolje, ker je škofija lepo zaokrožena.

Kranjske cerkvene dragocenosti l. 1526.

Spisal Anton Koblar.

(Dalje.)

3. Selsko sodišče smlejsko (Flednykh).

Dné 26. okt. 1526 je sklical Andrej Gall, oskrbnik v Smledniku, cerkvene ključarje iz vsega sodišča v Smlednik. Navzoči so bili tudi: Leonard, komendar (Cumatewr) pri Sv. Petru (v Komendi), Jakob, vikar vodiški, Štefan, vikar smlejski, (Andrejev) brat Jurij Gall, Jurica iz Most (Pruklen), opravnik Mihel, Vrban Nachtigal in drugi, ter so naznanili o svojih cerkvah, da imajo:

1.) *Farna cerkev sv. Urha v Smledniku* (zu Flednykh) 2 srebrna pozlačena keliha z bakrenima stojaloma, bakreno monštranco, malo srebrno škatljico (kepsen), v kateri je sv. Rešnje Telo, srebrn križec z bakrenim stojalom, v gotovini 2 funta vin.

2.) *C. sv. Janeza v Zbiljah* (zw Swylach) (f. Smlednik) 1 srebrn kelih z bakrenim stojalom in 5 gld. denarja.

3.) *C. sv. Mihaela v Mošah* (Muschach) (f. Smlednik) 1 kelih in 3 gld.

4.) *C. sv. Jakoba v Hrašah* (Chrastach) (f. Smlednik) 1 kelih z bakrenim stojalom in 3 gld. Ključarja ondotne bratovščine sta naznanila 2 funta vin.

5.) *C. sv. Tomaža v Zgornjih Pirničah* (Ober Pernekh) (f. Smlednik) 1 mal srebrn kelih. Ondotna bratovščina ima 3 funte vin.

6.) *C. sv. Primoža »zw Patriarchsdorff«* (najbrže sedanji Šmartin pod Šmarno Goro) 1 kelih z bakrenim stojalom in 5 gld.

7.) *C. sv. Jurija v Tacnu* (zw Taczen) (f. Šmartin pod Šm. Goro) 1 bakren kelih.

8.) *C. Matere božje v Trebojah* (zw Treppach) (f. Smlednik) 2 keliha in 4 gld.

9.) *C. sv. Križa v Spodnjih Pirničah* (zu Vnter Pernekh) (f. Smlednik) 1 kelih z bakr. stojalom in 1 funt vinarjev.

10.) *C. sv. Valburge* (f. Smlednik) 1 srebrn kelih in 1 funt vinarjev.

11.) *Farna cerkev sv. Marjete v Vodichah* (Woditz) 3 kelihe in 1 križec iz srebra, 1 bakr. moštranco in 2 gld. Ondotna bratovščina sv. Marjete ima gotovine 6 gld., ona sv. Nikolaja 4 gld. in 2 funta vin., br. sv. Rešnjega Telesa pa nima ničesar.

12.) *C. sv. Štefana v Vtiku* (Vittykh) (f. Vodice) 1 srebrn kelih in 7 f. vin. in bratovščina 1 f. vin.

13.) *C. Matere božje pod Šinkovim Turnom* (vnter den Schenkhe turm) (f. Vodice) 1 kelih, bratovščina pa 2 gld.

14.) *C. sv. Tilna v Repnjah* (S. Gilgn zu Repnach) (f. Vodice): 2 keliha; denar se je porabil za zidanje tabra.

15.) *C. Matere božje na Šmarni Gori* (auff den Kollnperg) (f. Vodice) 6 kelihov, med njimi 1 bakren, 1 srebrn križ, 1 bakreno moštranco in 17 funtov vin. gotovine. Ta denar so želeli ključarji porabiti za cerkev, ki se ja tačas pokrivala, in za smodnik pri ondotnem tabru Ključarja bratovščine M. B. sta izkazala 18 gld.

16.) *C. sv. Andreja v Srednjih Gameljnih* (zw mitter Gamling) (f. Šmartin) 1 kelih z bakr. stoj. in 5 gld.

17.) *C. sv. Leonarda v Spodnjih Gameljnih* (zw vnter Gamling) (f. Šmartin) 1 kelih z bakr. stojalom in 5 gld.

18.) *Farna cerkev pri sv. Petru (v Komendi)* 1 srebrno moštranco, 4 križce, 4 srebrne kelihe, 1 srebrno pušico (kepsen) za sv. R. T. in 1 zlat goldinar. — Bratovščini sv. Janeza in sv. R. T. nimata denarja, bratovščina sv. Petra pa 2 funta vin.

19.) *C. sv. Sebastijana v Mostah* (zu Pruklen) (f. Komenda) 3 kelihe (1 z bakrenim stojalom) in 7 funt. vin. — Bratovščina ima 5 funt vin.

20.) *C. sv. Antona (sedaj sv. Klemenca) v Suhodolah* (zw Suchodoll) (f. Komenda) 2 keliha in 6 ren. gld. Ondotna bratovščina ima 4 funte vin.

21.) *C. sv. Nikolaja v Zapogah* (zw Sapog) (sedaj farna) 2 keliha z bakrenima stojaloma in 8 funtov vin.

22.) *C. sv. Marije Magdalene* (na Pešati, f. Cerklje) 1 kelih z bakrenim stojalom in 3 funte vin.

Skupaj je dalo to sodišče: 1 srebrn križ, 1 veliko srebrno moštranco, 1 srebrn križec, 2 pozlačena križca, 11 kelihov in 11 paten (31 mark 3 lote); 121 ren. gld. v penezih, 13 og. gld. v zlatu in 3 ren. gld. v zlatu.

4. Farna cerkev in podružnice izanske fare (Ygg).

Dale so:

Srebrno monštranco, pozlačen križec, 15 kelihov in 17 paten, kar je tehtalo 19 mark 10 lotov; 3 kelihe z bakrenimi stojali je zlatar cenil 12 lotov; skupaj 22 mark in 6 lotov.

(Dalje pride.)

Kranjski lišaji (Lichenes).

Spisal S. Robič.

(Dalje.)

Družina II. Lecanoracei.

Poddružina I. Thelotremai.

57. Thelotrema Ach.

155. *Th. lapadinum* Ach. Na smrekovi skorji v Mrzlem Dolu nad Bistro pri Vrhniku; na bukovem lubju na Vojskem. Gl.

Poddružina II. Urceolariei.

58. Urceolaria Ach.

156. *U. scruposa* Ach. Na dolomitu v kokriški dolini. **Var. cretacea** (Ach.) Kőrb. Na rožencu na Črni Prsti v Bohinju. Gl. **Var. bryophila** Ach. **Lich. muscorum** Scop. Na mahu *Frukania dilatata* na Šenturški Gori; na apnenih skalah, porastenih z mahovi, na Vojšici, Čavnu in Jelenku. Gl. **Var. gypsacea** Kőrb. Na dolomitnih skalah v Reškem Jarku poleg Cerkelj.

59. Aspicilia Mass.

157. *A. calcarea* (L.) Kőrb. **var. concreta** (Ach.) Kőrb. Na apnenku v okolici idrijski. Gl. **Var. β) contorea** (Fl.) Hoffm. Na apnenku na Šenturški Gori in v okolici idrijski. Gl. **Var. microspora** Arn. in lit. ad *Glowvel sp. propria*. Na jura-apnenku na Otelci in Čavnu. Gl.

158. *A. verucosa* (Ach.) Kőrb. Na Mangartu. Gl.

Poddružina III. Lecanorei.

60. Lecanopila Ehrh.

159. *L. aeruginosa* (Scop.) Trev. Na trohljenem bukovem štoru na Zaplati.

61. *Rhinodina* Ach.

160. *Rh. Bischoffii* (Hepp.) Mass. Na jura-apnenku na Otelci. Gl.

62. *Lecanora* Ach.

161. *L. maculiformis* (Hoffm.) Hepp. var. *varia*; $\alphasimmicta Ach. Na brezovem lubju na Šenturški Gori; na borovcih na Tičji Gori in v Zagadovem Vrh. Gl.$

162. *L. agardhianoides* Mass. Na jura-apnenku na Otelci; na kapronitnem apnenku poleg Godoviča. Gl.

163. *L. varia* Ehrh. $\alphapallescens (Schaer.) Kőr. Na bukovih in jelkinih štorih v Brusovi Grapi in na Čavnu. Gl.$

164. *L. pallida* Schreb. $\alphaalbella (Hoffm.) Kőr. Na skorji raznih dreves v okolici olševški, na Šenturški Gori in v okolici idrijski. Gl.$

165. *L. angulosa* Ach. β) *pallia* Kőr. Na mecesnovi in smrekovi skorji na Šenturški Gori.

166. *L. subfusca* (L.) Ach. — *Lich. sufuscus* Scop. $\alphavulgaris Kőr. Na lubju raznih dreves na Šenturški Gori in v okolici idrijski. Gl. Var. *pinastri* Schaer. Na borih v Zagadovem Vrh. Gl. Var. *campestris* (Schaer.) Kőr. Na werfenskem škrljčevcu Vrh Čev. Gl. Var. *lainea* (Fr.) Kőr. Na werfenskem škrljčevcu v Spodnji Idriji. Gl. Var. *bryonta* Kőr. = *Hypnorum* Wulf. Na mahu na Grintovcu.$

167. *L. intumescens* (Rebent.) Rabh. Na bukovih deblih na Šenturški Gori; na bukvah na Vojskem. Gl.

168. *L. umbrina* (Ach.) Nyl. Na werfenskem škrljčevcu v Spodnji Idriji. Gl.

169. *L. parella* (L.) Ach. (sozn. *Ochrolechia pallescens* γ *parella* Kőr.) Na hrastovi skorji na Šenturški Gori.

170. *L. atra* (Huds.) Kőr. Na werfenskem škrljčevcu Vrh Čev. Gl.

171. *L. Hageni* Ach. Na deskini ograji v Kamniku.

63. *Zeora* Kőr.

172. *Z. coarctata* Ach. $\alphaelacista Ach. (sozn. *Lecan. coarctata* Ach.). Na werfenskem škrljčevcu poleg Spodnje Idrije in Vrh Čev. Gl.$

64. *Pyrenodesmia* Mass.

173. *P. chalibae* (Duf.) Mass. Na jura-apnenku na Otelci. Gl.

174. *P. Agardhiana* Mass. Na krednem apnenku v Strugi in jura-apnenku na Otelci. Gl.

175. *P. variabilis* (Pers.) Kőr. Na dahštajnskem apnenku poleg Zakojce. Gl.

65. *Callopisma* Mass.

176. *C. aurantiacum* (Lightf.) Kõrb. (sozn. *Caloplaca* aur. [Lightf.] Th. Fr.). Na dolomitu v kokriški dolini; na jura-apnenku na Otelci. Gl. Var. *steropeum* Kõrb. Na werfenskem škrljčevcu poleg Spodnje Idrije. Gl.

177. *C. flavovirescens* (Hoffm.) Mass. (sozn. *Calopl.* flav. [Wulf.] Jacg.). Na konglomeratu na Čudni Gori in na werfenskem škrljčevcu poleg Spodnje Idrije. Gl.

178. *C. luteoalbum* Turn. α) *Persoonianum* (Ach.) Mass (sozn. *Calopl.* pyracea [Ach.] Meth.) Na trepetliki na Šenturški Gori.

179. *C. cerinum* Hedwg. var. *cyanolepra* (Dec.) Kõrb. (sozn. *Calopl.* cer. [Ehrh.] Th. Fr.). Na srobrotu (Cl. Vit.), jesenu (Frax. Or.) in na glogu (Cr. Ox.) na Šenturški Gori; na črešnjevih drevesih na Vojskem. Gl.

180. *C. citrina* Kõrb. (sozn. *Cal. citr.* [Ach.] Th. Fr.). Na hruševem drevesu na Šenturški Gori.

66. *Candelaris* Mass.

181. *C. vitellina* (Ehrh.) Mass. Na koritu pri znamenju poleg cerkve sv. Ambroža na Vižencah; na konglomeratu na Vojskem. Gl.

182. *C. vulgaris* Mass. Na deblih in vejah sadnih dreves v Olševku.

Podružina IV. *Placodiei*.

67. *Acarospora* Mass.

183. *Acar. macrospora* (Hepp.) Mass. (sozn. *A. castanea* Kõrb.). Na kamenju v okolici olševški; na dolomitu na Vojskem; na apnenku na Jelenku. Gl.

184. *A. glaucocarpa* Wahlb. α) *vulgaris* Kõrb. Na dolomitu na Jelenku. Gl. Var. *depauperata* Wahlb. Na apnenih skalah na Čavnu in Hudem Polju. Gl.

68. *Placodium* Hill.

185. *P. aureum* (Schär.) Poetsch. Na apnenku na Šenturški Gori.

186. *P. pruiniferum* (Nyl.) (sozn. *Lecanora* pruinif. Nyl.; *Lec. pruinosa* Chaub. Malbr.). Na apnenih skalah pri Divjem Jezeru. Gl.

187. *P. saxicolum* Poll. β) *diffRACTUM* (Ach.) Kõrb. Na apnenku na Šenturški Gori; na werfenskem škrljčevcu ob Idriji Vrh Čev. Gl.

188. *P. circinatum* Pers. var. *radiosum* (Hoffm.) Kõrb. Na konglomeratu na južni strani Čudne Gore. Gl.

69. *Amphiloma* Kõrb.

189. *A. cirrhochrom* (Ach.) Kõrb. Na apnenku v Strugi. Gl.

190. *A. Heppianum* Müll. Na dolomitu na Vojsčici. Gl.

Podružina V. Pannariei.

70. Lecothecium Trev.

191. *L. pluriseptatum* Arn. n. sp. Na apnenih skalah, pokritih s prstjo, v Idrijskem Logu. Gl.

192. *L. corallinoides* (Hoffm.) Kőr. (sozn. *Placynthium nigrum* Ach. Mass.). Na apnenih skalah na Šenturški Gori; na apnenih skalah v Zali in v Idrijskem Logu. Gl.

71. Pannaria Delise.

193. *P. brunea* Sw. $\alphagenuina Kőr. Na tleh v okolici olševški in pod Strmcem na Šenturški Gori; po gozdu pri dnu starih dreves v Mrzli Rupi. Gl. **Var. coronata** (Hoffm.) Kőr. Na tleh med cretjem v Zelenem Robu. Gl.$

194. *P. plumbea* (Lightf.) Kőr. V okolici olševški; na javoru na južni strani Čudne Gore; na bukvah na Čavnu in Vojskem. Gl.

195. *P. pezizoides*. (Web.) Trev. Na tleh v okolici olševški in na Šenturški Gori.

72. Psoroma (Ach.) Nyl.

196. *P. crassum* (Ach.) Kőr. Lich. *fragilis* Scop. Na apnenku na Šenturški Gori; na dolomitu na Vojskem in pri Čekovniku. Gl. **ar. caespitosum** Mass. V razpokah apnenih skal na Črni Prsti v Bohinju. Gl.

Družina III. Parmeliacei.

Podružina I. Parmeliei.

73. Physcia Mass.

197. *Ph. parietina* (L.) Kőr. — Lich. *parietinus* Scop. (sozn. *Xanthoria par. Th. Fr.*). Na deskah in na deblih raznih listnatih dreves na Šenturški Gori, v okolici olševški in v idrijski okolici. Gl. **Var. aurata** Ach. Na Šilertabru na Notranjskem.

198. *Ph. pulverulenta* (Schreb.) Fr. (sozn. *Parmelia pul. Ach.*). Na lubju raznih listnatih dreves in starem lesovju v okolici olševški in na Šenturški Gori.

74. Tornabenia L.

199. *T. chrysophthalma* (L.) Kőr. Na češpljevih vejicah v Spodnji Kanomli. Gl. (Konec pride.)

Mali zapiski.

Anton Linhart kot dijak. — O smrti stoletnici Antona Linharta, ki bode dne 14. julija t. l., naj tudi «Izvestja» nekoliko pripomorejo, da se oživi spomin tega prvega slovenskega kritiškega zgodovinarja. Evo dveh treh črtic o njegovem dijakovanju! L. 1769. je Linhart pohajal 2. razred tedanjega jezuitskega liceja, ki je štel 6 razredov: 1. elementaris grammatices classis ali parva, 2. infima grammatices classis, 3. media grammatices classis, 4. suprema grammatices classis, 5. poesis, 6. rhetorica. Kako je vspeval v «parvi» prej to leto, ni znano. Kot principistu, kakor so zvali ondaj učence 2. razreda, se mu je bilo učiti latinščine, nemščine, grščine, aritmetike, nalog (præcepta), zgodovine, zemljepisja in krščanskega nauka. V tem redu so zabeleženi predmeti v programu, ki so ga izdali oo. jezuiti pod naslovom: *Nomina in Arena literaria victorum | qui | insigni Munificentia | Inclytorum | Ducatus Carnioliae | Statuum | in Aula Academica | Collegii Societatis Jesu | Labaci | Proemiis donati sunt | aut | his proxime accesserunt. | Mense Septembri Die VIII. | (letnica) | Typis Joannis Friderici Eger, Inclytæ Prov. Carnioliae | Typographi.* 4°. Naslovni listi programov z l. 1769., 1770., 1772. in 1773, vsi natisnjeni z majuskuli, so si docela jednaki, le pred programom z l. 1769. je nameščen nekak gledališki list: *Wegis | ein | Schäferpiel.* Za kratko vsebino navajajo se igralci — retorji: Agatokla, vladarja pastirjev, je predstavljal Janez Nep. Kavčič; Aleksa, njegovega sina, Ljubljčan Jožef Deslpruner — menda isti, ki je pozneje dne 28. dec. 1789 nastopil v Linhartovi «Županovi Miciki» kot «Tulpenheim, en shlahtni gospod» — pastirja Licida in Menalka sta igrala Jožef pl. Creuzberg in Ahacij pl. Peteneg; duhovnik Hierokel pa je bil Janez Nep. grof Engelhaus. Dejanje se je vršilo blizu nekega Panu posvečenega gaja. — Oo. jezuiti so klasifikovali iz vsakega predmeta posebej. V program so sprejeta samo imena zmagovalcev, ki so dobili darila, in pohvaljencev. Oboji so razvrščeni po zaslugi, prvi s pridejano številko, drugi brez nje. Kako se je godilo principistu Linhartu? V grščini je bil prvak; iz latinščine je bil drugi pohvaljenec, peti med vsemi sošolci; v tem predmetu ga je prekosil Jurij Veha (Georgius Veha, Carn. Moraitfch.), oba pa je nadkrilil Jurij Gollmayr (Carn. Rathmanstorf), poznejši stolni prošt in generalni vikar (umrl dne 10. avg. 1822.). V nemščini (Ex Verfione Germanica) je pa Linhart pretekel Veho in Gollmayra. Bil je peti pohvaljenec (deveti lokovanec). «Ex Præceptis» je Linhart na 2. mestu med pohvaljenimi (5. lok.), Veha na 5., iz zgodovine Linhart na 5. (7. lok.), Veha na 6. Prvi odličnjak med vsemi je bil Ljubljčan Franc Sal. Christian, roj. dne 10. jan. 1756 (umrl kot prvi brezniški župnik dne 3. febr. 1830.), on je bil prvi premijant v štirih predmetih (Ex Verfione Latina, Ex Verfione

Germanica, Ex Præceptis, Ex Geographia). Upravo principistov nam pojasnjuje tiskovina: Nomina | Academicorum | Infimæ Grammatices Classis. 4°. Maj. Razredu na čelu je bil: Princeps (Carolus L. B. a. Gall), njegov namestnik — viceprinceps je bil Sigefridus Kappus de Pichelstein, Secretarii: Michael Weitenhiller in Anton Linhart. Potem sledé: Proceres Academici, katerih je 12, med njimi: Franc Sal. Christian Princ. emer. in Georgius Vecha; naposled so: Assessores reliqui (14), med njimi Jurij Gollmayr. Pet sošolcev Linhartovih je bilo v jezuitskem semenišču, dva (Leopold de Passetzki in Franciscus Simonetti. Carn. Labac. e Sem. Episc. Alum. Schellenburg) sta bila pa v škofijskem. — V 3. razredu «in media grammatices classe» l. 1770. so ostali isti predmeti. V latinščini je ostal Linhart na istem mestu. V nemščini se je vzel na drugo stopinjo; za Christianom je bil on takoj obdarovan. V zgodovini je znatno napredoval, bil je 3. premijant, iz zemljepisja za dvema premijantoma 5. pohvaljenec, Gollmayr 6., Vecha 8. V grščini mu je prevzel Christian, prvak v štirih predmetih, prvo mesto. Linhart je bil 3. med pohvaljenci (4. med sošolci), Gollmayr 6., Vecha 8. — O Linhartu sintaksistu ne morem poročati, ker licejskega izvestja z l. 1771. ni niti v muzejski, niti v obširni in dragoceni zbirki g. konzistorijalca T. Zupana; iz prve so posneti podatki, tičeči se l. 1769., 1770. in 1772., iz poslednje pa poročilo o Linhartovem dijakovanju l. 1773. Program z l. 1772. je jako časten za Linharta. Priča nam ob intenzivnem duševnem boju, ki sta ga bojevala v «poeziji» Christian in Linhart. Ta je bil l. 1772. že gojenec jezuitskega semenišča. Ob njegovem imenu stoji opomnja: «ex Sem. S. J.». V vezani latinski besedi (Ex Oratione Ligata Latina) sta si bila tekmovalca jednaka — oba prva premijanta; št. 1. oklepa Linharta in Christiana (Vecha je za štirimi obdarjenci 5. pohvaljenec, Gollmayr 6.). V nevezani besedi (Ex Oratione Soluta) je prvak Christian, Linhart pa 2. premijant, Vecha 1. akcesist. V vezani nemški besedi (Ex Oratione Ligata Germanica) je Linhart prejel prvo darilo, Christian drugo, Vecha je 3. pohvaljenec, Gollmayr 5. «Ex Præceptis» je Christian zmagalec, Linhart pa s Tržačanom Karolom Šopom (Schopp) vred 2. obdarjenec, Vecha 5. pohvaljenec (9. lok.). Poslednji je v aritmetiki za dvema premijantoma 4. akcesist. Zanimati vtegne, da Vecha iz tega predmeta, ki mu je donesel pozneje toliko slave, v 2. in 3. licejskem razredu ni prejel ni daru, ni pohvale. V zgodovini je došlo Linhartu drugo darilo. Še bolj se je odlikoval v zemljepisju, bil je prvi premijant, Christian 2., Vecha za tema dvema 2. pohvaljenec, Gollmayr 3. V grščini (Ex Themate Græco) se je Christian trdovratno držal prvaštva, Linhart je bil 5. pohvaljenec (6. lok.), Vecha 7. V krščanskem nauku so se tik za jedinim obdarjencem Antonom Sterkom iz Tomaja razvrstili naši junaki: Christian 1. akcesist, Linhart 2., Vecha 3. — Isto živahno tekmovanje kakor v «poeziji»

opazamo tudi v «retoriki» l. 1773. V nevezani latinščini sta si stekla oba, Christian in Linhart, prvo darilo, Gollmayr je 3. pohvaljenec (7. lok.), Veha 4. V vezani latinščini je zmagal Linhart, ki je bil prvi premijant, Christian 2. V nalogah sta si bila tisto leto Christian in Veha jednaka, oba 2. obdarjenca, prvi akcesist pa je bil Linhart (5. lok.) V aritmetiki je prvakoval Veha, z Antom Reitzem iz Kanala na Gor. je bil prvi premijant, Christian 1. pohvaljenec, Linhart 7. (11. lok.). Prvo premijo za zgodovinske vednosti je prejel Christian, 2. Linhart, Gollmayr je bil 4. akcesist (6. lok.), Veha 6. «Ex Cosmographia» je došlo prvo darilo Linhartu, Vehi drugo; takoj za njima je prejel prvo pohvalo Christian. Poslednji je bil tudi v retoriki prvak v grščini, Linhart 2. akcesist (3. lok.), Veha 5., Gollmayr 9. Iz krščanskega nauka sta si bila jednaka Christian in Linhart, oba prva premijanta. Poleg obveznih predmetov se je učil poslednji tudi lepopisja; kot gramatist in poet je prejel drugo, kot retor pa prvo pohvalo zato. V obeh višjih razredih se je pečal s pesništvom in govorništvom. Konec vsakoletnega programa stojé: *Nomina eorum; qui intra annum propria diligentia exercitium ali quod oratorium, aut poeticum composuerunt, et publice perorarunt.* (Maj.) L. 1772. se je vdeležilo teh javnih govorniških vaj devet dijakov iz «poezije»; na tretjem mestu (prvi odličnjak v tem oziru je bil Karol Šop, 2. Christian) nahajamo Linharta. Govoril je latinski: *Epicedion in Mortem Principis, et Archiepiscopi Salisburgensis Sigismundi e Comitibus de Schrattenbach* — in nemški: *Dankrede auf die Landstände des Herzogthumes Crain wegen Einführung, und Aufnahme neuer Wissenschaften in die Laybacherischen Schullen.* V retoriki l. 1773. je prekosil Linharta v omenjenih vajah jedini Christian. Naš slavljeneec je deklamoval: *Eine Ode an dem Hochwürdigst. Hochgeb. S. S. Karl des Heil. Röm. Reichs-Fürsten und Bischof zu Laybach aus dem Gräfl. Hause von Herberstein bey dem Antritte des Laybacherischen Bisthumes.* — *Eine Rede an die Akademie bey der Ankunft Sr. Excellenz des Hochgeb. S. S. Vincenz des Heil. Röm. Reichs-Grafen Urfini und Rosenbergs, als Landeshauptmanns im Krain.* — *Ein Gedicht von der Naturphilosophie in deutschen Hexametern.* *Messias: Idyllum sacrum ex cl. v. Poppe conversum.* — Tudi retor Veha je stopil na govorniški oder; govoril je: *Eine Ode auf die uneinige Pohlen.* — Završujoč naj še vzamem v misel pisavo Linhartovega imena. V programih stoji dosledno: Antonius Lienhard, Carn. Rattmanstorf, l. 1773. dvakrat: Lienhard. Pravo krstno ime Tomaž je opuščal Lienhart. Podpisoval se je vedno le za Antona, ki stoji na drugem mestu v radovljiški krstni knjigi. Ondu se bere: «Die 11. hujus (dec. 1758) mane circa 3tiam natus et eadem hora 10 Baptus est Thomas Antonius fil: leg: Wenceslai Leenhorrht Civis et Conjugis ejus Theresiae, levantibus eum Simone Weraufs et Maria Caspergerin Civibus per me Casparum Globotschnigg Vic. loci. Ex civitate.

Slovenski umetnik Franc Jelovšek, ki je z lepimi freskami ozaljšal župne cerkve v Kamniku, v Srednji Vasi, na Žalostni Gori pri Mokronogu (Flis, Renaissance u. Neuzeit v. D. ö.-u. Mon. in W. u. B., Kärnten u. Krain, str. 168) in nekdanje svetišče bosih Avguštincev na dunajski cesti (P. pl. Radics, Umélteljnost in umélteljna obrtnost Slovencev v Letop. Mat. Sl., 1880, str. 37) je slikal na mokro tudi kupolo šentpeterske cerkve v Ljubljani. Pri popraviljanji svodov, poškodovanih izza potresa, so iztaknili v kupolni «laterni» za zidcem nad okni z rdečo barvo s preprosto kurzivo napisano opomnjo: «Laus Deo & S. Mariae Semper V: An. 1731. den 17. August durch Frauen Jalouscheg hieroben gemallen worden, mit dem Maurer Mathia Mallin, Moraitzcher».

I. V.

Kapelica v Krakovem. — Ob rimskem zidu na Mirju sloni nasproti vhodu z Emonske ceste v Krakovske ulice v Ljubljani kapelica z «laterni» podobnim, s pločevino kritim, osemvoglaticim nasadom vrh slemena. V tej kapelici se nam je ohranil najstarejši krščanski kip, kar jih je sedaj znanih na Kranjskem. To je reliefna podoba Matere božje z Detetom. Na prestolu (vis. 41 cm), na blazini pogrjnjeni z do tal segajočim prtom, sedi nebeška Kraljica. Glava z nizko zobčasto krono, ki je v sprednjem delu nekoliko poškodovana, ji je nagnjena na levo proti Sinu, sedečemu ji na kolenu. Lahno ga oprijema z levico božja Mati, v desnici pa drži ob prsih, kot druga Eva, jabolko, tako da je kazalec prost ter kvišku iztegnjen. Obeh roke so večje, nego bi zahtevalo sorazmerje. Obraz ji je podolgovat, pravilen, mil, obrobljen z lasmi. Plame las na levi ji sega do pasa. Oplečje je pri Mariji in pri Jezusku jako ozko. Gorenja obleka Marijina je nadaljevanje ovoja, ki objema glavo ter pada ob ramenih preko obeh kolen. Izpod nje molí prosti del pasú, s katerim je prepasana čez spodnjo obleko, ki je zlasti v dolenjem delu krasna, gubovita. Skozi njo se dobro razločijo noge. Kristovo obličje je za njegovo mladostno dobo nekamo staro. S temi starikavimi potezami je menda hotel umetnik vpodobiti njegovo neskončno modrost. Desnico drži ob prsih, dva prsta dviga proti nebu. V levici mu tiči vkupe zvit knjižni zavitek. Nogi sta mu spodaj navzkriž položeni. Desna polovica prsij je razgaljena, obleko iz neke mehke snovi so Kristu najbrže pozneje pridejali. Pod Marijinim podnožjem ždita dva z glavama drug v drugega zapletena zeleno barvana zmaja; pri vsakem se vidi samo po jedna perutnica, ki je venkaj obrnjena. Ob obeh straneh se dviga iznad prestola stebrič z dorskim glavičcem, na katerem čepi golob z nazaj zasukano glavo. Oba stebriča spaja gori nad Marijo gotsk reliefni lok. Spodaj stražita prestol dva ležeča polleviča, po jeden na vsaki strani. Kamenito ozadje je bilo nekdanj pozlačeno, takisto Marijina krona. Zlato še sedaj mestoma sije skozi rjavo in rdečo barvo, s katero je sedaj natreno. Tudi kip, zlasti oba obraza sta že morala večkrat

čutiti poteze neumetnega čopiča. Višina kipa, iz brusnika izklesanega, je 71 cm, širina s prestolom vred 54 cm. Kako je ohranjen? Za njegovo visoko starost — stavbenik g. R. Jeblinger meni, da kip prihaja iz 11. stoletja iz prehodne dobe romanskega sloga v gotski, g. prof. Jožef Smrekar ga stavi v 13. vek — za več nego poltisočletno starost dobro. Nekaterih poškodb je pa le treba omeniti. Pod desnim ušesom Marijinim zeva rana — ostanek žeblja, ki so ga zabili vanjo za obešanje raznih nakitov. Teh so že precej nanegli pobožni darovalci, išoč pomoči pri Materi božji «dobrega dela» v Krakovem. Poleg raznih svilnatih in čipkastih oblek, s katerimi sta vedno sedaj s to, sedaj z drugo, kakor nanese prazniki, odeta Marija in njen božji pestovanček, se nahajajo v riznici, starinski, lepo izrezljani in okovani škrinji, hranjeni v neki hiši v Krakovem: kronice, zapestnice, uhani, prstani, srčki, križci, molki, svetinje. Med temi je srebrna kolajna, ki jo je pred mnogimi leti prinesel z Laškega neki vojak Mariji v dar. V premeru šteje 4 cm. Na licu se vidi sv. Duh — golobček v žaru in oblakih. V vrhnjem polkrogu stoji napis: VBI. UVLT. SPIRAT. Spodaj je grbič s kardinalskim klobukom na vrhu, ob njem na levi SCV. na desni DO. Narobe: SEDE. VACAN — TE. MDCCLVIII. Vpodobljena sta dva ključa, ležeča navzkriž. Med njima se razprostira šator, pod šatorom je klobuk, pod klobukom grb, v katerem se dviga steber, na njem pa sloni trizoba krona. Vrnimo se k Marijinim ranam! Obe nogi, zlasti pa desna, sta nad prsti znatno posneti, takisto desna noga na piščali pod kolenoma in jedna guba Marijine obleke na desni strani. V prejšnjih časih so hodili ljudje strgat Marijo. Ostržke so rabili za zdravilo zoper mrzlico. Med ljudstvom je razširjena vera, da ta Marija raste. Nekdaj je bila povezana pod steklom, pa je baje toliko zrastle, da jej je postal prostor pod steklenim krovom premajhen; zato je nagnila glavo ter ima nagnjeno še sedaj. Ustno izročilo pravi, da so pred več stoletji našli ta Marijin kip delavci, ko so razkopavali zidovje ondu, kjer sedaj kapelica stoji. G. prof. Smrekar misli, da je bil ta relief kdaj vzidan kot «tympanon» nad vrati kake cerkve (morda stare Križevniške, ki jo je razušil potres dne 24. marca 1511 — Krakovo je spadalo pod gosposčino Križevniškega reda). Prvo znamenje, postavljeno na najdišču, je bilo jako preprosto. Blizu njega je bilo baje korito, kamor je tekla voda iz zidovja. Tjakaj so gonili Krakovci živino napajat. Še dandanašnji je kapelično ozadje jako mokrotno. Sedanja zgradba z romanskim portalom, zatvorjenim z močnimi železnimi, rešetkastimi vrati novega kova (1891), vtegne stati že kakih poldrugsto let. Letošnji potres tudi nji ni prizanesel. V stene in svod ji je zarezal globoke razpoke. — Kolikor nam je znano, so se že dvakrat zbirali Trnovčani pri tej kapelici k službi božji, prvič l. 1854. Predno so jeli podirati staro trnovsko cerkev, so prenesli na belo nedeljo dne

24. aprila v majhno krakovsko svetišče presv. Rešnje Telo. Razen zimskega časa se je brala potem vsak dan v kapelici sv. maša do 25ega dne nov. 1855, ko je bila blagoslovljena nova cerkev. Trnovski zvonovi so viseli tedaj vrh rimskega ozidja nad kapelico. Ko so letos po veliko-nočnem potresu zaradi hudo poškodovanih zvonikov morali zapreti trnovsko cerkev, zatekali so se trnovski župljani h kapelici v Krakovem. Ondu so se brale sv. maše od 16. aprila do 11. junija tega leta. *I. F.*

Zemeljski potres v Mokronogu. V spisu o potresih na Slovenskem (Izvestja 1895, seš. 2) se ne omenja mokronoški potres l. 1871. do 1872. Provročil je bil v Mokronogu in sploh prebivalcem mokronoške ali šentrupertske doline mnogo strahu. «Novice» (1871, str. 413) so pisale, da je bilo v noči 2. grudna 1871, ko se je potres začel, 36 čvrstih in okolo 100 lahkih sunkov. Treslo se je potem še več kakor leto in dan pogostokrat, in tudi v poznejših letih se je potres še po malem oglašal. Središče potresa je bilo uprav v Mokronogu. Tu se je najbolj treslo, v okolici pa dosti manj. Vzrok je pač najbrž ta, da je vsa mokronoška dolina, in posebno Mokronog, na mokrotnih in močvirnih tleh. Tu je tako rekoč vse na vodi. Ako se koplje le dober čevelj v zemljo, že privre voda. Odtod toliko studencev v Mokronogu in njegovi okolici. Posebne škode potres ni napravil, razen da se je podrlo par dimnikov in da so hiše razpokale, posebno pa župna cerkev v Mokronogu, v kateri se nekaj tednov ni smela vršiti služba božja. Nasprotno pa cerkev M. B. na Žalostni Gori nad Mokronogom ni skoro nič trpela, ker stoji na trdih tleh. Da je bil potres v Mokronogu in njegovi okolici res hud, prepričamo se iz tega-le pisma, katero je pisal 4. grudna 1871 g. kapelan iz bližnje fare pri sv. Trojici svojemu tovarišu in se glasi: «Potres je v Mokronogu silno močno razsajal. Farna cerkev ima prav široke razpoke, da ne bodo več maševali v njej, dokler se ne popravi. Pehanijeva hiša, v kateri so uradi, je tako zveržena, da se nobena vrata ne zapró, in bode tedaj treba veliko popravila. Po prodajalnicah je steklenice, sveče in druge enake reči pometalo na tla, razbilo, razdrobilo i. t. d. V Mokronogu je bil tak strah, da so šli v soboto po noči ob 11. uri s procesijo na Žalostno Goro, ravno tako v nedeljo dopoldne ob 11. uri. Sploh je bil tak strah, da ne samo nihče ni spal, temveč je prav veliko ljudi v mrzli noči prečulo na cesti, nekaj se jih je pa odpeljalo drugam. So pa tudi vse hiše več ali manj poškodovane. Bobnenje je bilo po noči med soboto in nedeljo neprenehoma in tako silno, da so se v resnici bali, da se Mokronog pogrezne. Podzemeljsko bobnenje je bilo podobno neki zmesi silno hude kraške burje in strašnega groma. Tudi pri nas je bilo hudo. Ljudi je manjanje in zibanje zemlje metalo kar po tleh, ali pa enega v družega. Vse je bilo prepla-

šeno in mrtvaško bledo. Jok in stok sta bila res kaj resnobna predigra, kar se ima zgoditi pred sodnim dnevom. Spomnim se na psalmista v 17. psalmu:

In zemlja se je tresla in gibala,
Majala je visocih gor se peza,
Ko je razlila se Njegova jeza.»

Tako pismo. — Zanimivo je, da so čutili letošnji velikonočni potres v Mokronogu, kolikor sem izvedel, primeroma manj, kakor drugod po Kranjskem.

γ. Šatelj.

Letošnja razkopavanja na Brezju pri Mirni Peči. Kopal je, kakor je znano, J. Pečnik že lanskega leta veliko gomilo (št. XII) na gorskem hrbtu, ki se vleče med Hmeljčičem in Brezjem od Plešivice (470 m) proti Ravnici (604 m). V gomilah so pokopani mrličji prazgodovinskega selišča «Na Krlinu» (468 m), severovzhodno od Hmeljčiča. Vseh gomil je okoli Brezja devetnajst, med temi štiri v vasi sami, ki šteje le deset števil. V omenjeni gomili je izkopal J. Pečnik lani poleg drugih lepih stvari tudi znamenit pasni sklepanec, na katerem je bil vtisnjen zelò redki «symplegma». — Dne 10. aprila t. l. začel je istočasno razkopavati gomili XIV in XV na mali njivi tik gozda. V št. XV je našel okostje s sulico in sekiro, ter dva lonca, izmed katerih je bil jeden rudeč. Grob je bil obložen in pokrit z velikimi kamenitimi ploščami, ki so bile od drugod pripeljane. V št. XIV je bila pokrita žara, polna pepela, velika fibula, dva dobro ohranjena lonca (večji in manjši), ter jedna zdela. Nad pepelom so bile sežgane nanožnice, zvarjene z železnimi predmeti. — Koncem maja je začel Pečnik kopati gomilo št. XIII, ki stoji zahodno tik gomile XII. Dolga je 25 m, široka 14 m, a visoka 3—4 m. Do 30. maja izkopal je bil že 23 zapestnic, dve veliki nanožnici, več korald, velik pas z lepimi sklepanci, mnogo fibul (tudi nove oblike), več lončenih posod (tudi rudečih). Najbogatejši grobovi so bili v severnem delu gomile, zlasti so se odlikovali ženski grobovi (izmed 20 grobov so bili samo trije moški). Dne 7. junija so izkopali žensko okostje, ki je imelo na levi nogi devet nanožnic, na desni pa le osem, a samo jedno zapestnico, okoli vratu vse polno korald (med njimi zlato peno) in tri fibule. Od jedne teh je viselo koj pod vratom več verižic in na njih so bili vsakovrstni obeski celo do 45 cm daleč doli po prsih. Naslednjega dne so izkopali zopet bogato žensko, ki je imela dve zapestnici, dve nanožnici, tri fibule mnogo korald, uhane in na glavi čepici podoben nakrasek iz brona. Od posod se je našlo prav mnogo črepin, med njimi tudi več rudečih. Do sedaj je komaj polovica gomile prekopana. Po sredi so bili mrličji bolj redki, na južnem kraju pa se prikazujejo vedno gostejši. Tudi ta gomila je torej vredna vrstnica št. XII. *S. R.*

Izdaje in zalaga «Muzijsko društvo za Kranjsko».

Tiskala Ig. pl. Kleinmayr in Fed. Bamberg v Ljubljani.